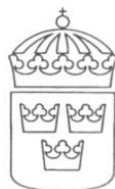

Riksdagens protokoll

1991/92:30

Fredagen den 22 november

Kl. 9.00–11.38

Protokoll
1991/92:30

1 § Svar på interpellation 1991/92:15 om avskaffandet av bostadsdepartementet

Svar på interpellationer

Anf. 1 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Oskar Lindkvist har frågat mig om vilka motiv som ligger bakom förslaget att avveckla bostadsdepartementet. Jag ber Oskar Lindkvist om ursäkt för att jag inte har haft möjlighet att besvara interpellationen förrän nu. Å andra sidan är det vid denna tidpunkt som förändringarna börjar träda i kraft.

Det är förbehållet regeringen att organisera regeringskansliet så att arbetet kan bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Det är ytterst statsministern som beslutar om statsrådets ansvarsområden.

I samband med regeringsförklaringen anmälde jag här i kammaren vilka statsråd som skulle ingå i regeringen, samtidigt som jag aviserade de kommande förändringarna i departementsindelningen.

Regeringskansliet har vid skilda tillfällen omorganiserats. De senaste större departementsförändringarna ägde rum åren 1983, 1987, 1989 och 1990.

År 1983 upphörde ekonomi-, budget-, handels- och kommundepartementen, och två nya departement, finans- och civildepartementen, inrättades. År 1987 inrättades miljö- och energidepartementet, och vissa ärendegrupper omfördelades mellan några departement. År 1989 omfördelades en stor mängd ärendegrupper mellan departementen. År 1990, slutligen, flyttades bl.a. energipolitiken till industridepartementet, och ett miljödepartement tog över den fysiska riksplaneringen från bostadsdepartementet.

Det är enligt min mening naturligt och nödvändigt att departementsorganisationen ses över från tid till annan för att anpassas till de krav som utvecklingen i såväl Sverige som vår omvärld ställer. Det är mot denna bakgrund som den nu pågående departementsreformen skall ses. Avsikten är att den nya departementsorganisationen skall träda i kraft den 1 december. Den kommer att vara lokalmässigt genomförd senast den 1 februari 1992.

Bland de förändringar som kommer att vidtas kan nämnas att polisfrågorna flyttar från civil- till justitiedepartementet. Därmed åstadkoms bl.a. en närmare knytning mellan viktiga rättsliga frågor och ledningen för den polisiära verksamheten.

Utbildningsdepartementet får i detta sammanhang ett mer renodlat an-

svar för utbildningsfrågorna liksom samordningsansvaret inom regeringskansliet för forskningsfrågorna, vilket tidigare har åvilat statsrådsberedningen.

Kulturfrågornas betydelse understryks genom att dessa bildar stommen i ett helt nytt departement, som också får ansvaret för media-, jämställdhets-, invandrings- och flyktingpolitiken.

De regionalpolitiska frågorna kan inte ses isolerade från arbetsmarknadspolitik och flyttas därför från industridepartementet, som ombildats till ett näringsdepartement, till arbetsmarknadsdepartementet.

Vissa frågor, som tidigare handlagts inom regeringskansliet, bedöms numera ha karaktären av myndighetsuppgifter, varför delar av civildepartementets verksamhet flyttats till tre stabsmyndigheter som är underställda regeringen, nämligen statskontoret, riksrevisionsverket och arbetsgivarverket.

Vad angår de frågor som i dag handläggs i bostadsdepartementet, speglar självfallet den nya departementsindelningen en ny syn på bostadspolitikens roll i samhället. Till en del handlar det om förändringar som genomfördes eller förutskickades av den tidigare regeringen och som den nuvarande regeringen avser att fullfölja. Dit hör strävan att minska subventionerna och att stimulera en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Samtidigt har den nuvarande regeringen i viktiga delar signalerat en kursomläggning i bostadspolitik. Systemet med räntelån kommer inte att träda i kraft. Subventioner till boende och byggande växlas mot lägre skatter och färre regler för att främja konkurrens och en bostadsförsörjning som motsvarar medborgarnas efterfrågan.

Den detaljerade politiska styrning som varit den socialdemokratiska mark- och bostadspolitikens främsta kännetecken är illa anpassad till en ny tids krav. I själva verket är det viktigt med en liberalisering av bostadsmarknaden. Det är en central del i den sanering av svensk ekonomi som är en av regeringens allra viktigaste uppgifter.

En väl fungerande bostadsmarknad som pressar byggkostnaderna, och därmed boendekostnaderna, påverkar produktivitetsutvecklingen i hela ekonomin. Inte minst av detta skäl är det av stor betydelse att begränsa den politiska detaljstyrningen och att ersätta reglering med, så långt det är möjligt, generellt verkande styrmedel.

Detta kommer att ge bostadspolitik en delvis ny inriktning. Självfallet får detta konsekvenser också för regeringens arbete med frågan. Frågor som gäller byggbranschen har hittills i stora delar hanterats av bostadsdepartementet. Jag har inte sett några skäl att särskilja hanteringen av dessa frågor från frågor som rör näringslivet i övrigt. Näringslivsfrågorna bör hanteras på likartat sätt och ofta i ett sammanhang. Det är därför, enligt min mening, naturligt och logiskt att näringsdepartementet får det samlade ansvaret även för frågor som rör byggbranschen.

Som bekant svarar transfereringssystemet för en mycket stor del av statsbudgetens utgifter. Det har också stor betydelse för många människors levnadsstandard och konsumtionsutrymme. Avvägningar mellan förändringar av skilda bidragssystem behöver ofta göras. Riksdagen har t.ex. vid åtskilliga tillfällen diskuterat huruvida bostadsbidragen skall ökas eller höjningar av

flerbarnstilläggen skall prioriteras. Bostadsbidragen kan enligt min mening inte ses isolerade från andra bidrag till hushållen. Det är därför naturligt och logiskt att socialdepartementet får ansvar för även dessa bidrag.

Riksdagen kommer under år 1992 att få ta ställning till förslag om ett nytt system för stöd till bostadsbyggande m.m. Såväl det nuvarande systemet som det som planeras träda i kraft under år 1993 måste, även om det nya systemet avses bli väsentligt klarare och enklare än nuvarande ordning, självfallet relateras till utformningen av skattesystemet i skilda hänseenden. Här har det tidigare funnits alldeles uppenbara brister. Jag har mot denna bakgrund funnit det naturligt och logiskt att dessa frågor framöver hanteras av det statsråd som i finansdepartementet är ansvarigt också för skattefrågor liksom för kredit- och finansmarknadsfrågor. Även de är självklart av stor betydelse inte minst för bostadsbyggandets framtida utveckling.

Eftersom planfrågorna är av stor betydelse från miljö- och naturresurssynpunkt, är det naturligt att miljö- och resursdepartementets ansvarsområde utvidgas också med dessa frågor.

Jag är tacksam för att Oskar Lindkvist givit mig möjlighet att i detta interpellationssvar klargöra de närmare motiven bakom den förestående omorganisationen av regeringskansliet. Det är viktigt att det i riksdagen finns ett levande intresse också för den ibland detaljerade frågan om hur regeringen organiserar sitt arbete. Det är en självklarhet att regeringskansliet då och då måste förändras för att anpassas till en ny tids krav. Vi har gjort den förändring av regeringskansliet som är i överensstämmelse med den filosofi som vägleder denna regerings arbete.

Anf. 2 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag får tacka statsministern för hans långa och innehållsrika svar på min interpellation om avskaffandet av bostadsdepartementet. Jag vet naturligtvis att det ytterst är ett ansvar för statsministern att organisera arbetet i regeringens kansli och att det därmed också ankommer på honom att svara för indelningen av arbetet i departementen. Jag vill redan inledningsvis tillfoga att det är tur att statsministern inte har möjligheter att besluta om hur riksdagen skall ordna sitt arbete.

Jag tänker inte nu kommentera alla de beslut om organisationsförändringar beträffande departementsindelningar som redovisas i interpellationssvaret.

Jag nöjer mig med att gå direkt på den fråga som min interpellation handlar om, nämligen avvecklingen av bostadsdepartementet. Jag måste säga, att trots en tämligen lång beskrivning av de bevekelsegrunder som anförs för en avveckling är svaret inte alls övertygande. Vad som däremot framgår med all önskvärd tydlighet är att den sociala bostadspolitiken står mycket lågt i kurs hos den nya regeringen. Regeringen fortsätter därmed sin satsning från valrörelsen, att låta marknadskrafterna ta över också den viktiga bostadssektorn, till förfång inte minst för de betalningssvaga hushållen, bl.a. ungdomar och pensionärer.

Statsministern anför själv att den nya departementsindelningen självfallet speglar en ny syn på bostadspolitiken. Om man alltså inte visste det förut, fick man nu svart på vitt i detta avseende. Skulle regeringen visa sig vara

långlivad kommer bostadspolitiken i Sverige att successivt bli kontinental, dvs. boendet kommer att växla mellan enorm lyx och djupt armod.

Vad innebär då regeringens bostadspolitik? Jo, enligt svaret att subventionerna till boendet skall växlas mot lägre skatter och färre regler. Kan då statsministern förklara hur bl.a. de grupper som jag nämnde, ungdomar och pensionärer, skall kunna få någon reventy av lägre skatter, om de i dag betalar liten eller kanske ingen skatt alls? Samtidigt stiger boendekostnaderna. Detta agerande från regeringens sida kallar jag cyniskt mot de grupper som främst behöver ta i anspråk samhällets bostadspolitiska stödsystem. Allt fler kommer att inte kunna ställa anspråk på en egen bostad. De har aldrig någon chans att betala de nya högre hyrorna.

Några ytterligare kommentarer: Statsministern säger i svaret att motivet för att låta socialdepartementet ansvara för bostadsbidragen är att man därigenom skall kunna göra en avvägning mellan dessa bidrag och behovet av flerbarnstillägg. Detta argument övertygar inte alls och röjer närmast en generande brist på förståelse för syftet med bostadsbidragen. Det är nämligen så att dessa bidrag är den viktigaste individuella bostadssubventionen; utformningen av bostadsbidragen kan rimligen inte göras utan att man också bedömer utformningen av de generella bostadssubventionerna, dvs. räntebidragen. Man må ha vilken uppfattning som helst om räntebidragens roll i bostadsfinansieringssystemet, men så mycket vågar jag tro att dessa bidrag kommer att leva kvar under flera år framöver; något som också häromdagen verifierades av statsrådet Lundgren, som är den som närmast har ansvaret för utformningen av bostadsfinansieringen.

Ytterligare synpunkter som visar hur illa genomtänkt förslaget om att avveckla bostadsdepartementet är, inser man när man konstaterar att frågor som rör plan- och bygglagen kommer att behandlas av tre statsråd i två departement.

Sammanfattningsvis kan man återigen slå fast regeringens stora ointresse för bostadsfrågorna. Bostadspolitiken upphör inte att vara av stor vikt bara för att bostadsdepartementet avskaffas. Lyckligtvis kommer riksdagen att behålla sitt bostadsutskott. Detta utskott kommer nu i förgrunden när det gäller den samlade synen på hur bostadspolitiken skall utformas åren framöver. Jag tycker det är beklagligt att regeringen, som nu är fallet, har avhänt sig stora delar av den kompetens det onekligen ligger i att ha ett samlat grepp över bostadsfrågorna. Under den tid som gått har företrädare för bostadsbyggnadsbranschen och de boende starkt kritiserat den nya ordningen med en uppdelning av bostadsfrågorna på sex departement. Jag delar deras uppfattning.

Anf. 3 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Oskar Lindkvist har ställt en mycket viktig interpellation. Det kan tyckas konstigt att vi lägger oss i hur regeringen gör sin arbetsfördelning, men i detta fall handlar det om mycket mer än en intern arbetsfördelning i regeringen.

I valrörelsen ställde Hyresgästföreningen frågor till oss alla, bl.a. om vi ville införa marknadshyror. Nej, svarade vi allihop. En del gjorde det ganska sent i debatten, och en del gjorde det inte helt villigt. Men t.o.m. modera-

terna svarade till sist att de inte ville införa marknadshyror, i vart fall inte helt ut och inte riktigt än.

Splittringen av bostadsfrågorna på denna mängd av departement gör att ingen i regeringen har ansvaret fullt ut för att det förs en social bostadspolitik i vårt land. De har gjorts till små marginella frågor i en rad olika ministrars arbetstygda vardag. Ingen vill eller kan ta helhetsansvar för att alla människor skall ha rätt till en god bostad till ett rimligt pris.

Det finns här en mycket klar koppling till de frågor Hyresgästföreningen ställde i valrörelsen. När ingen av oss som är förtroendevalda – regeringen tillhör ju den kretsen – vill ta ansvar, blir det automatiskt så att någon annan fattar besluten. Någon annan tar hand om styrningen. I detta fall är det marknadskrafterna. På det sättet inför regeringen bakvägen ett allt större inflytande för marknaden över människors boende. Den som har pengar skall ha rätt att bo, den som inte har det får klara sin bostadsfråga bäst den kan.

Carl Bildt säger i svaret att liberaliseringen av bostadsmarknaden är en viktig del av saneringen av svensk ekonomi, som är en av den nya regeringens allra viktigaste uppgifter. Jag måste fråga: Ingår det i saneringen av ekonomin att öka på en redan förut, med svenska mått mätt, mycket hög arbetslöshet? Er bostadspolitik innebär ju att det blir stopp på mycket av det planerade byggandet, därför att lägenheter som har planerats blir så dyra att inga bostadsföretag vågar sätta i gång att bygga. De tror sig inte om att kunna hyra ut lägenheterna. Ingår det i saneringen av svensk ekonomi, där en konjunkturuppgång väl är en önskvärd effekt, att vi skall stå utan arbetskraft, kompetens och byggföretag som kan sätta i gång bostadsbyggandet igen när konjunkturen vänder och vi förhoppningsvis har fått ordning på ekonomin i vårt land? Det blir effekterna nu. Mängder av byggnadsarbetare, konstruktörer och arkitekter, ja många inom denna bransch, hotas av arbetslöshet. Många har redan blivit arbetslösa. Självklart söker de sig till något annat. Byggföretagen slås ut ett efter ett. När konjunkturen vänder riskerar vi att stå utan den konkurrens som marknaden så väl behöver. Vi har redan tidigare haft för liten konkurrens. Vi har märkt av det inte minst i Stockholmsregionen under en rad år, där vi har haft en överhettning.

Om regeringen ser som sin viktigaste uppgift att sanera svensk ekonomi och göra det möjligt för oss att inför framtiden ha en sund ekonomi också i fråga om byggandet, skall regeringen se till att föra en politik som gör att vi kan ha ett jämnt och lagom högt bostadsbyggande. De hastiga ryck som vi tidigare haft i bostadsbyggandet har varit till nackdel på många sätt både kostnadsmässigt och för arbetskraften. Dem har vi under socialdemokratisk ledning till stor del kommit till rätta med under de senaste åren. Det har varit en av våra ambitioner att få bort ryckigheten. Nu drar ni tvärt och beslutsamt i nödbromsen när ni i stället borde ha gasat på lagom mycket för att upprätthålla bostadsbyggandet, se till att inte skapa arbetslöshet och göra det möjligt för människor att efterfråga en bostad.

Jag anser att Carl Bildts svar väcker många frågor i övrigt. Menar ni verkligen allvar? De effekter som vi i dag ser på bostadsmarknaden, vilka de fackliga organisationerna, byggmästarnas organisationer och många andra bedömare är fullt eniga om, är det verkligen det ni vill uppnå?

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Anf. 4 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag vill först till Oskar Lindkvist och Eva Johansson säga att jag självfallet anser att det är bra att man också i riksdagen kan föra en diskussion angående den organisation som regeringen väljer att ha i sitt arbete. Det påverkar politikens ramar och är därmed ett inte bara legitimt utan dessutom angeläget diskussionsämne.

Jag har inte uppfattat att lyckan över det gamla bostadsdepartementet var alldeles odelad under den tid som det fanns. Det var ett departement som ofta kom litet vid sidan av, som inte förmådde att hävda sig och där man nog gradvis kände att det inte riktigt hade sin plats i den moderna tid som bröt fram. Jag kan avslöja att regeringen när den vidtog den omorganisation som nu sker därför också hade mycket god hjälp av de detaljerade planer på att avskaffa bostadsdepartementet som fanns i regeringskansliet när vi flyttade in. Även andra delar av den departementsreform som vi har genomfört har inspirerats av tankar och planer som redan tidigare fanns i regeringskansliet. Det ligger en betydande logik i detta.

Oskar Lindkvist har stor erfarenhet av svensk politik, inte minst av bostadspolitik. Låt mig bara notera att han har suttit i riksdagen i närmare ett decennium under vilket det inte fanns något bostadsdepartement. Det är ingen evig företeelse i svensk departementsorganisation som vi nu har avskaffat. Det är ett departement som har funnits under en tid, som inte fanns tidigare, bl.a. under närmare ett decennium då Oskar Lindkvist fanns i riksdagen, och som vi nu lägger bakom oss. Detta är en modernare organisation.

Oskar Lindkvist säger att detta är illa genomtänkt, samtidigt som han säger att det är logiskt utifrån regeringens politiska utgångspunkter. Någon ståndpunkt bör väl vara den riktiga från Oskar Lindkvists utgångspunkt. Antingen är det illa genomtänkt i största allmänhet – men då kan han inte samtidigt säga att det är logiskt och väl genomtänkt från regeringens utgångspunkt. Jag föredrar att ta fasta på den senare delen av hans argumentation. Det är väl genomtänkt från regeringens utgångspunkt.

Vi har övertagit en bostadssituation där, till att börja med, en period av mycket kraftiga hyreshöjningar ligger bakom oss. Hyrorna har under de senaste tre åren höjts i storleksordningen 50 %. Detta har lett till en mycket svår situation för många människor. Vi vet dessutom att rörligheten är mycket liten, konkurrensen alltför begränsad, med den prispress uppåt som detta medför, höga kostnader och ett stort behov av bidrag för att klara kostnaderna för boendet. Detta har lett till en påtaglig brist på bra bostäder för inte minst unga och pensionärer. Detta måste vi ändra på.

Hur kan detta ske samtidigt som vi befinner oss i, det är alldeles rätt, en mycket kraftig avmattning av den svenska konjunkturen? Det kan bara ske om vi börjar att pressa priserna genom att öka konkurrensen. Det synsätt som fanns hos Eva Johansson, och sannolikt också hos Oskar Lindkvist, att allt skall klaras genom att vi blåser upp subventionsvolymerna – vi skall hålla byggandet uppe med stora, ökande statliga subventioner – kommer att leda till att kostnaderna ökar. Det gäller självfallet inte bara kostnaderna för skattebetalarna, utan också kostnaderna för nyproduktionen som förr eller senare kommer att betalas av dem som bor. Minskade subventioner och ökad

konkurrens ger prispress och ökad valfrihet. Det finns i grunden ingen annan väg framåt när det gäller den bostadspolitiska utvecklingen.

Sedan är det alldeles rätt att vi står inför ett mycket besvärligt arbetsmarknadsläge. Vi har ärvt en situation där arbetslösheten ökar snabbare än den någonsin tidigare har gjort under de senaste decennierna. Det varnade jag för i valrörelsen. Jag har inte anledning att ta tillbaka någonting av det jag sade i valrörelsen på denna punkt. Regeringen övertar en mycket besvärlig situation.

Det inträffar förvisso att byggföretag, även sådana som bygger bostäder, nu har mycket stora svårigheter. Det kan sägas vara nästa steg i krisen efter den utslagning av industriföretag som har rullat fram över landet under det senaste året. Vi har inte haft möjlighet att gå in och rädda varje industriföretag via subventioner med skattebetalarnas pengar. Vi kan inte heller göra det med de företag som får svårigheter på bostads- eller byggnadsmarknaden. Det är enbart genom att lägga om politiken så att vi åter får tillväxt i ekonomin som vi kan få i gång byggandet.

Det refererades här litet grand till vad olika byggtreprenörer och andra hade sagt. En sak säger de alldeles entydigt: Det avgörande för hur mycket det byggs i Sverige i framtiden i form av bostäder och andra investeringar är tillväxten. I en ekonomi som inte växer kommer det heller inte att byggas. I en ekonomi som växer kommer det att byggas. Vi skall se till att det blir en ekonomi som växer, och då kommer det också att byggas.

Anf. 5 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Det är alldeles riktigt, Carl Bildt, att jag varit i riksdagen ett decennium utan något bostadsdepartement. Men jag har också varit i riksdagen under perioder med bostadsdepartement. Det är därför jag slåss för att det skall finnas ett bostadsdepartement. Jag har alltså erfarenhet av två olika perioder i vårt sätt att hantera bostadsfrågorna. Under ena perioden var man tvungen att gå till flera departementschefer, leta upp den som hade ansvaret och försöka få rätt kontakt för att föra fram sina frågor och få någon att stå i riksdagens talarstol och ta ansvaret för regeringens bostadspolitik.

Det är det jag är ute efter. Vi skall ha ett bostadsdepartement med en ansvarig bostadsminister som på regeringens vägnar kommer till riksdagen och diskuterar bostadspolitiken med riksdagens ledamöter, som kan ta emot uppvaktningar, lyssna på konsumenterna, byggnadsintressena, entreprenörer och byggfirmor, vilka i dag uppvaktar oss här i riksdagen och begär att vi skall se till att de får möjlighet att arbeta litet mer kontinuerligt.

Vad handlar det hela om? Man får av statsministerns senaste inlägg intrycket att en mycket systematisk och väl genomtänkt bostadspolitik nu skall presenteras för riksdagen. Är den verkligen väl genomtänkt? Jag menar att politiken är väl genomtänkt rent strategiskt, partipolitiskt, och att det är en moderat politik. Men är bostadspolitiken genomtänkt för riksdagen? Jag står här som företrädare för riksdagen och inte enbart för socialdemokraterna. Jag vill ha ett statsråd som är ansvarig för bostadsfrågorna och med honom eller henne här i riksdagen kunna diskutera vad jag anser är nödvändigt när det gäller hur bostadsfrågorna skall hanteras.

Sedan säger statsministern att det gäller att pressa priserna. Men varför

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

lägger då regeringen fram ett förslag om bostadspolitiken, som riksdagen om några veckor skall fatta beslut om, där ni går ifrån räntelånen och återgår till räntebidragen? Räntelånen skulle innebära en besparing för statens budget på mellan 8 och 9 miljarder kronor. Det är ju ganska märkligt att man inför en bostadspolitik som är dyrare. Dessutom vill jag att Carl Bildt skall lägga på minnet att en ettårig bostadspolitik är dålig. I er proposition till riksdagen lägger ni fram ett förslag om bostadspolitiken för 1992. Det har aldrig tidigare inträffat att en regering, med eller utan bostadsdepartement, har haft en ettårig bostadspolitik.

Anf. 6 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Carl Bildt säger att han har haft god hjälp av planer som redan fanns i departementet på det här området. Visst, det har alltid diskuterats departementsindelningar på departementen, men jag kan garantera Carl Bildt att det aldrig har funnits några som helst planer hos den socialdemokratiska regeringen på att avskaffa den sociala bostadspolitiken. Jag tycker att detta har blivit effekterna av den omläggning som Carl Bildt nu står för och av den praktiska politik som vi hittills har sett som följd av den omläggningen. Det är dess värre logiskt utifrån den här regeringens utgångspunkter att göra på det här sättet, eftersom det verkar som om man inte vill ha möjligheter att föra en bostadspolitik värd namnet.

Carl Bildt säger i debatten här att man vill pressa priserna genom att öka konkurrensen. Vad har statsministern då för kommentarer till det som sker på marknaden i dag? Arbetskraften sägs upp, och det får till följd att färre ungdomar vill utbilda sig inom den här branschen. Företag går i konkurs, drar ner sin verksamhet och går på sparlåga. De kommer att ha oerhört svårt att motsvara de krav som jag hoppas skall ställas från marknaden i ett annat politiskt läge när man får möjligheter att bygga bostäder igen.

Effekten av de slopade räntelånen och förslaget om att man skall minska investeringsbidraget till byggandet av nya bostäder får till konsekvens, Carl Bildt, att en trea i Upplands Väsby – det här är ingenting påhittat, utan det är en ytterst konkret trea som vi hade planerat att bygga i Upplands Väsby – stiger i inflyttningshyra nästa år med 1 500 kronor. Då är det ganska naturligt att bostadsföretaget drar sig för att sätta i gång detta – särskilt som nästan inte någon enda skärv av alla de skattesänkningar som Carl Bildt säger skall betala detta, kommer de hyresgäster till godo som efterfrågar bostäderna. Det är unga ensamstående människor och unga människor som nyss har bildat familj som står i våra bostadsköer. De får inte särskilt mycket med av alla skattesänkningsslöften till aktieägare, kapitalägare och andra som Carl Bildt värnar om.

Bostaden är ju inte vilken vara som helst. Det handlar inte om att köpa TV, ett par nya skor eller någonting sådant. Bostaden är någonting mycket grundläggande för alla människors välfärd. Frågan är då vem i regeringen jag skall prata med om jag vill ha en diskussionspartner i dessa viktiga frågor. Vem är det som har ansvaret i regeringen för den sociala bostadspolitiken och för alla människors rätt till en bra bostad?

Fru talman! Såväl Oskar Lindkvist som Eva Johansson beklagar mycket att det inte finns någon att debattera med. Oskar Lindkvist sade att det är beklagligt att det inte finns någon som kan ta emot uppvaktningar, och Eva Johansson vill ha någon som står i riksdagens talarstol. Jag skall villigt medge att detta kan vara en olägenhet, men politiken är inte utformad främst med denna utgångspunkt. Politiken är utformad med utgångspunkt i att vi skall se till att vi får fram bra bostäder och bra byggande till rimliga priser. Det har vi inte i Sverige i dag.

Jag håller med Eva Johansson när hon talar om priserna för nyproduktionen. Det är inte något alldeles nytt fenomen. När man under senare år har gått omkring och tittat på vad nyproduktionen kostar, har man ställt sig frågan: Vad är det för människor som över huvud taget kan betala de priser som det har blivit när det gäller nyproduktionen? De har drivits upp till orimliga nivåer genom en kombination bestående av skatteregler, av brist på konkurrens och av regleringar.

Vad vi nu skall göra är att pressa priserna genom att öka konkurrensen. Det är bara detta som kan pressa priset på nyproduktionen. Det gör man inte genom ständigt ökade subventionsnivåer. Huruvida det finns en bostadsminister som står i riksdagens talarstol eller som tar emot uppvaktningar betyder oerhört litet, ingenting alls, för den hyreskostnad som familjen i Upplands Väsby skall betala. Det är detta som är alldeles avgörande.

Oskar Lindkvist hade litet av den här argumentationen också – att någon måste stå i riksdagens talarstol och att någon måste ta emot uppvaktningar. Det är icke det viktiga. Det viktigaste är vad som händer ute i människors verklighet. Tage Erlander klarade sig hyggligt utan ett bostadsdepartement, och jag tror nog att det skall gå nu också.

Eva Johansson säger att detta är att avskaffa den sociala bostadspolitiken. Låt mig bara fråga, när vi nu diskuterar bostadspolitik mer än departementsorganisation, vad som var socialt med att driva upp hyrorna med 50 % under de senaste tre åren. Kan Eva Johansson ge mig det sociala skälet för denna politik, som drev upp hyreskostnaderna på ett sätt som drabbade pensionärer, ungdomar och unga familjer som sökte sin första bostad? Vad var det för socialt med dessa enorma priser i nyproduktionen? De gjorde ju att man fick just dessa effekter. Enligt min mening var det inte något socialt alls i denna politik. Det var en förlegad regleringspolitik som ledde till en orimlig situation. Det skall vi nu bryta.

Det kommer vi inte att göra på en gång. Oskar Lindkvist har självfallet en poäng när han säger att det är beklagligt att det blir ett glapp på ett år. Men det är en följd av att socialdemokraterna drev igenom det omöjliga räntelånesystemet som vi nu tvingas upphäva. Sedan lägger vi fram det nya systemet. Det är då rimligt med en viss framförhållningstid, och att det nya systemet träder i kraft från den 1 januari 1993. Det kommer det också att göra efter en ordentlig riksdagsbehandling. Det hade självfallet varit en bättre ordning om vi hade sluppit det intermezzo som räntelånesystemet har kommit att utgöra.

Det talas om de sjunkande volymerna på byggandet. I byggentreprenörernas senaste publikation, Byggekongjekturen, skriver man så här: "Regerings-

Svar på interpellationer

förklaringens inriktning på skattesänkningar, avregleringar och andra åtgärder för att skapa ett bättre företagsklimat är centrala för byggbranschen. Med ökad tillväxt följer ökat byggande." Detta är det ena som är avgörande för att politiken har utformats på det här sättet. Tillväxt ger byggande.

Det andra som är viktigt är insikten om att konkurrens pressar priser. Vi kan aldrig subventionera oss ur de problem vi har på bostadsmarknaden. Men med ökad konkurrens, valfrihet och avreglering kan vi åstadkomma den prispress som är absolut nödvändig för att vi skall kunna bryta med de mindre sociala, närmast asociala, inslag som bostadspolitikerna genom sin kostnadsuppdrivande effekt har haft under senare år.

Talmannen anmälde att Eva Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 8 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag har samma uppfattning som statsministern när det gäller behovet av att bygga bra bostäder, att pressa priserna och att åstadkomma ökad konkurrens. Vi är helt överens. Det är ett utmärkt utgångsläge för att få billigare bostäder med bra kvalitet. Om detta råder det inget tvivel. Det har alltid varit målsättningen och vägledningen för den socialdemokratiska bostadspolitik som jag under flera år har varit aktivt verksam för.

Nu säger statsministern att ni hade att ta över efter det omöjliga räntelånet. Det är alltså ett konstaterande. Statsministern använder inte tiden till att diskutera var det omöjliga bestod, och det gör han rätt i. Det finns inslag i räntelånet som jag tror att många mycket observanta iakttagare tycker skulle vara till fördel för en funktionell bostadspolitik. Men det får vi diskutera vid annat tillfälle.

Jag vill i detta mitt sista inlägg i denna interpellationsdebatt först lämna en liten upplysning. Att Tage Erlander var med om att inrätta ett bostadsdepartement berodde helt enkelt på att bostadsfrågorna låg utspridda på olika departement. Man samlade ihop det som hörde till bostadsområdet, man satte en bostadsminister på uppgiften, och det har varit till gagn för hela bostadsfrågans lösning i Sverige. Jag hoppas att Carl Bildt vid något tillfälle när han har regerat ett tag – förhoppningsvis inte alltför länge – kommer att upptäcka att kanske också statsministern har fördel av att ha en bostadsminister, som kan leda och vara engagerad i den bostadspolitiska debatten.

Jag vill också säga till Carl Bildt att era bostäder kommer att bli avsevärt dyrare än under den socialdemokratiska regimen. Ni kommer redan 1992 att få göra ett kraftigt hyreslyft. Om ni inte går in för bidrag, vilket ni inte kommer att göra, kommer det att bli ett sådant kraftigt genomslag. Jag skall förklara varför.

Ni kommer i ert nya ettårsprogram för bostadspolitikerna att behålla räntebidragstrappan. Ni kommer att sänka belåningsnivån till 95 %, något som drabbar allmännyttan, de allmännyttiga bostadsföretagen. Ni kommer att se till att parkeringsanläggningar fr.o.m. den 1 maj 1992 inte längre får ingå i bidragsunderlaget. Det sker en minskning av avdragsrätten, och framför allt: ni kommer att minska investeringsbidragen med verkan redan från den 5 november 1991.

Carl Bildt! Alla lägenheter i er regi kommer att bli mycket dyrare än under den socialdemokratiska regimen.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Anf. 9 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag skall vara mycket kortfattad. Oskar Lindkvist har inte möjlighet att komma tillbaka, och jag skall därför inte polemisera.

Låt mig bara säga att jag är övertygad om nödvändigheten av att anpassa departementsorganisationen. Det har skett vid åtskilliga tillfällen tidigare. Det har berört både bostadsdepartementet och andra departement. Det är en nödvändig del i moderniseringen av regeringens sätt att arbeta.

Jag vet inte hur länge jag kommer att ha ansvaret för just den arbetsupp-
gift som jag har nu – Oskar Lindkvist och jag kan ha olika meningar på den punkten – men om det blir någon tid framöver vill jag säga att jag inte tror att detta är den sista förändring som kommer att genomföras av departementsorganisationen under detta 1990-tal, då så mycket kommer att förändras.

Denna förändring är nödvändig för att möjliggöra en rationellare hante-
ring, där bidragsfrågor med social profil handläggs av socialdepartementet, där näringsfrågor, oavsett om de hör hemma inom byggnäringen eller annan näring, handläggs av ett näringsdepartement och där finansieringsfrågor, oavsett om det handlar om finansiering av byggande eller någonting annat, handläggs av ett finansdepartement. Det är jag absolut övertygad om.

Till slut bara några ord om kostnader. Oskar Lindkvist och jag har något olika språkbruk. När Oskar Lindkvist talar om kostnader syftar han bara på en del av kostnaderna. Kostnaderna för t.ex. nyproduktion är det som det faktiskt kostar att bygga huset, och det avgörs av näringens villkor, av konkurrensen och av prisutvecklingen i samhället. Det är de kostnaderna som vi skall pressa, och det är jag alldeles övertygad om att vår politik kommer att göra.

Det börjar för övrigt redan ske, även om nedgången i ekonomin har sin del i förklaringen till att kostnaderna för nyproduktionen nu enligt de anbud som kommer in håller på att sjunka riktigt ordentligt.

Men också fördelningen av kostnaderna mellan subventioner och det som vi kan betala själva när vi får en bättre ekonomisk situation spelar in. Det är min absoluta mening att vi inte kan tro att vi genom ökade skatteintäkter eller höjt skattetryck skall kunna subventionera bort de effekter i form av höga kostnader som kommer genom en bristande konkurrens. Det är ju så det har varit. Bristande konkurrens har givit högre kostnader, som har lett till krav på både bidrag och subventioner. Det går inte i längden. Det behövs mera av konkurrens som gör att vi pressar priserna i nyproduktionen och får bättre möjligheter att betala de boendekostnader som då blir rimliga.

Det är en bostadspolitik som förvisso är liberal, men som också får ett socialt innehåll.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1991/92:34 om omvandling av universitet och högskolor till fristående stiftelser

Anf. 10 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Bengt Silfverstrand har ställt ett antal frågor till mig rörande regeringens strävan att omvandla några universitet och högskolor till stiftelser.

Låt mig först korrigera Bengt Silfverstrands inledande historieskrivning. Påståendet att ett stort antal åtgärder på initiativ av den socialdemokratiska regeringen under senare år vidtagits "för att öka friheten och stärka kreativiteten i det svenska högskolesystemet" vilar på bräcklig grund. Den förnyelseprocess Bengt Silfverstrand pekar på har genomförts under galgen. Riksdagen såg sig 1987 föranlåten att genom ett tillkännagivande lägga press på regeringen att påskynda förändringar i högskolans styr- och anslagssystem. De förslag från den dåvarande regeringen som Bengt Silfverstrand nu refererar till kunde behandlas av riksdagen först våren 1991.

Det socialdemokratiska initiativ som har haft störst betydelse inom högskolans område rör dess värre utvecklingen av det system som vi nu strävar efter att avveckla. Linjesystem och en mångfald andra centrala regler har införts på initiativ av socialdemokratiska regeringar.

Jag har, fru talman, valt att uppehålla mig något vid det historiska perspektivet, eftersom det ger en väsentlig bakgrund till tanken på icke-statliga universitet. Högre utbildning och forskning i Sverige har under efterkrigstiden blivit föremål för en minst sagt skadlig experimentverksamhet från socialdemokraternas sida. För den kritiken har socialdemokratin nu motvilligt börjat falla undan.

Det är, fru talman, regeringens uppfattning att ett fritt universitet bäst gagnar såväl den nödvändiga öppenheten och vidsyntheten som kvaliteten i undervisning och forskning. Staten bör garantera den högre utbildningens och forskningens fristående ställning i förhållande till olika särintressen i samhället. Därför bör också staten vara huvudansvarig. Det är emellertid för mig viktigt att man för universiteten skall söka alternativ till den statliga myndighetsformen i ansträngningarna att stärka universitetens ställning.

Bengt Silfverstrand konstaterar bl.a.: "Universitet och högskolor har ett mycket stort samhällsansvar. Samtidigt måste samhället på olika sätt stå som garant för att självständighet och kritiskt tänkande ständigt skall kunna ha sin hemvist där."

Så är det. Samhället och staten är emellertid inte synonyma begrepp. Samhällsgarantin blir starkast genom en mångfald institutionella lösningar. Stiftelseuniversitet kan vara en av dessa.

I sin interpellation antar Bengt Silfverstrand att ökad frihet i förhållande till staten innebär ökat beroende av kommersiella intressen. Jag förstår inte det resonemanget. Låt mig emellertid innan jag kommenterar det närmaste understryka att ett konstruktivt samarbete mellan universitet och företag är riktigt och viktigt om Sverige skall kunna återta en plats i den industriella världstoppen. Tetra Pak, Gambro och andra liknande exempel är ingenting som någon har anledning att beklaga.

Mig veterligt har det inte från någon tillskyndares sida förutsatts att statlig

finansiering av universiteten skall ersättas med exempelvis finansiering från näringslivet. Omvandlas några universitet och högskolor till stiftelser förefaller det rimligare att anta att den ökade autonomin kommer att gälla i förhållande till alla externa intressen, inkl. stat och näringsliv.

Beträffande Bengt Silfverstrands sju frågor bygger samtliga på en missuppfattning. Det finns inte nu någon modell för stiftelsebildningar från regeringens sida. Vissa grundläggande frågeställningar av juridisk och ekonomisk art bearbetas för närvarande inom regeringskansliet. Jag kan dessutom till min glädje konstatera att de signaler som regeringsförklaringen i detta avseende givit har lett till en intensiv och konstruktiv debatt inom flera universitet och högskolor. Av allt att döma kommer man från flera håll att föra fram egna förslag till hur ett stiftelseuniversitet skall kunna skapas, vilka i så fall kommer att ingå i grunden för en dialog mellan regeringen och högskolan.

Regeringen har alltså ingen ambition att påtvinga universitet och högskolor en färdig stiftelsemodell. I stället är det fråga om ett erbjudande till dialog. Jag måste mot denna bakgrund svara Bengt Silfverstrand genom att förklara vad jag hoppas att ett universitet i stiftelseform skall kunna innebära för den högre utbildningen och forskningen.

1. En stimulans för internationellt konkurrenskraftiga studier och forskning inom den svenska högskolan.

Jag är övertygad om att mångfald i organisatorisk form ger de bästa förutsättningarna för konkurrens och därmed för hög kvalitet.

Väl fungerande, privata universitet kommer i framtiden att kunna fungera som "riktkarlar" för att motverka ett orättmätigt politiskt inflytande över högre utbildning och forskning.

2. Mångfalden kommer även att stärka universitetens integritet i förhållande till *både* stat *och* andra intressen.

Bengt Silfverstrands interpellation andas en oro för integriteten i förhållande till främst s.k. kommersiella intressen. Ett universitet i stiftelseform bör ha sin finansiering i sådana former att det kan hävda sin självständighet åt alla håll. Själva mångfalden i organisatoriska lösningar blir en väg att garantera frihet för kritiskt tänkande.

3. I ett långsiktigt perspektiv är jag övertygad om att förekomsten av privata universitet eller tekniska högskolor även kommer att leda fram till spännande och kreativa fall av profilering. Redan den debatt som tanken på en relationsförändring till staten stimulerat leder i riktning mot nya lösningar, i fråga om såväl arbetsformer som innehåll i forskningen och den högre utbildningen.

Alldeles bortsett från att det inte finns något stiftelseförslag från regeringen att kommentera, är mina svar på Bengt Silfverstrands frågor dessa:

1. Allas delaktighet i utbildning och forskning främjas bäst genom mångfald i organisatoriska lösningar.

2. Väljarnas valda ombud avsvär sig inte rätten att påverka universitet och högskolor bara därför att man accepterar och främjar olika juridiska och organisatoriska lösningar. Däremot litar man mera på universitetens eget ansvar.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

3. Tror man inte att universitet och högskolor förmår att hävda sin integritet bör man återgå till en mera fullständig statsstyrning. Det vill inte jag.

4. I ett fritt universitets- och högskolesystem är forskarnas och lärarnas frihet större än i ett system där staten bestämmer allt.

5. Det är inte "näringslivet" som skall avgöra vad universiteten och högskolorna skall göra. Det skall högskolorna och universiteten göra själva.

6. De mindre högskolorna är viktiga delar av vårt nationella högskolesystem. De mindre högskolorna är också viktiga inte minst för utvecklingen av en stark regional infrastruktur.

7. Samarbete främjas genom olikhet. Samarbetet skall ske på de inblandade högskolornas och universitetens egna villkor.

Det är svårt att komma ifrån känslan att Bengt Silfverstrand egentligen inte vill frigöra universitet och högskolor från statens inflytande. Hans frågor synes mig bekräfta att det socialdemokratiska reformarbetet på dessa områden sker just under den galge jag inledningsvis diskuterade.

Anf. 11 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Låt mig redan från början utmönstra Per Unckels tal om socialdemokratisk förnyelse under galgen. I så fall är det åtskilliga både framstående forskare och professorer liksom många Per Unckel närstående personer som hamnat under eller i denna galge.

Min historieskrivning är nämligen helt korrekt. Det råder inte det minsta tvivel om att våra universitet och högskolor befinner sig i en dynamisk förnyelseprocess, en process som socialdemokratien både bejakat och befrämjat. Att så är fallet bekräftas för övrigt av både prominenta företrädare för universitetsvärlden och den borgerliga pressen. Ja, förnyelsens hjul snurrar så snabbt att en sådan auktoritet som professor Stig Strömholm, rektor vid Uppsala universitet, t.o.m. varnat för att en avreglerad högskola riskerar att inskränkas till en enfaldig produktionsapparat.

Den senaste propositionen från den socialdemokratiska regeringen gick mycket långt i självbestämmande, skriver t.ex. Sydsvenska Dagbladet. Vad som sedan hänt är att den nya borgerliga regeringen fört upp ägarfrågan på dagordningen. Därmed reses den inte oväsentliga frågan vem som skall ha makten över en av samhällets allra viktigaste sektorer. Vem skall bestämma över kunskapens villkor?

Utbildningsministern är på flera punkter motsägelsefull i sitt svar. Redan i den inledande meningen frångår han regeringsdeklarationen. Den talar om fristående stiftelser. Per Unckel talar bara om stiftelser. Han använder sedan termen icke statliga universitet, något som han senare tar avstånd från genom att deklarerar att staten skall garantera den högre utbildningens och forskningens fristående ställning i förhållande till olika särintressen.

Litet längre fram i texten talas det så plötsligt om att väl fungerande *privata* universitet i framtiden kommer att fungera som "riktkarlar", för att motverka "orättmätigt politiskt inflytande" över högre utbildning och forskning.

Syftar Per Unckel här på stiftelseuniversiteten, när han talar om privata? Eller vill han föra in ytterligare någon form? Och vad innebär ett orättmätigt

politiskt inflytande? Är det förekomsten av moderata riksdagsledamöter – Elisabeth Fleetwood, Margaretha af Ugglas, Rune Rydén, Görel Bohlin m.fl. – i styrelser för universitet, institut och danshögskolor som beskär mångfalden? Eller är det de socialdemokratiska högskolestyrelseledamöterna som hindrar Fågel Fenix fria flykt?

Jag har inte, som utbildningsministern påstår, hävdad att ökad frihet i förhållande till staten innebär ökat beroende av kommersiella intressen. Det är ett exempel på en medveten eller i bästa fall omedveten feltolkning av interpellationen.

Däremot, och det framgår klart av texten, har jag ställt den helt avgörande frågan på vilket sätt universitets och högskolors möjligheter att stå emot kraven från starka kommersiella intressen skulle förstärkas, när avtal om försäljning av utbildning och forskning skall ingå, enligt den modell regeringen föreslår. Det är en väsentlig skillnad.

Hur blir det bättre och friare på alla sätt, en mera konstruktiv och utvecklingsbar framtid för universiteten, om de får in mer av den privata sfär som Per Unckel, moderaterna och regeringen vill föra in i stiftelserna? På den frågan har utbildningsministern inte lämnat något svar.

För att kunna stå emot starka kommersiella intressen på en marknad där utbildning och forskning skall säljas, samtidigt som man frigör sig från det statliga beroendet, måste man – det borde vi ändå vara överens om – ha en mycket stark ekonomisk bas. Om man bättre än i dag skall kunna hävda sig mot dessa starka ekonomiska intressen, måste ju basen ytterligare förstärkas. Det är logik och borde inte vara främmande för den nya regeringen.

Detta kan bara ske om stiftelsekapitalet är tillräckligt stort. Per Unckel undviker sorgfälligt att kommentera kapitalavkastningskravet. Jag har i interpellationen angivit vilka nästan gigantiska summor det handlar om: ett stiftelsekapital som är femtio gånger årsförbrukningen vid en så måttlig realavkastning som 2 %.

I Lund har man räknat mera pretentiöst och kalkylerat med 5 % avkastning. Av universitetets omsättning på 2,5 miljarder går ca 1 miljard i Lund till forskning. Detta förutsätter ett kapital på 20 miljarder kronor, dvs. ungefär lika mycket som det samlade löntagarfondskapitalet.

Jag vill gärna instämma i vad utbildningsministern sade om att förslaget att omvandla universitet och högskolor till stiftelser har lett till en intensiv debatt. Det har det förvisso. Men inte ens vid det universitet som har förgreningar ända in i utbildningsdepartementet har glädjen varit odelad. Flera framstående forskare ställer de inte oberättigade frågorna: Vad menas med ökad autonomi? Vilken forskning och utbildning har hämmats av det nuvarande högskolesystemet? Vilka problem avser stiftelsebildningen primärt att lösa?

Eftersom utbildningsministern i ett ögonblick av klarsyn uttrycker tveksamhet inför stiftelsemodellen, vill jag uppmana honom att vila på hanen inför det tilltänkta snabba stiftelseklippet i Umeå och att erbjuda de berörda en dialog. Jag hoppas att jag på så sätt skall kunna få klara och preciserade svar på mina frågor.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Anf. 12 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Regeringen vill skapa mer autonoma universitet och högskolor. I ett led för att uppnå detta tänker man ombilda något eller några av våra universitet och högskolor till fristående stiftelser. Detta reser naturligtvis en mängd frågor och kräver förtydliganden.

I media har det framkommit att det är Umeå universitet och Chalmers som skulle kunna vara aktuella för den nya organisationsformen.

Den övergripande frågan är naturligtvis: Vad lägger utbildningsministern i begreppet "mer autonoma högskolor"? Vad är innebörden i den terminologin? Jag tycker inte att detta framgår av det interpellationssvar som har lämnats i dag.

Jag vill koncentrera mig på några av alla de frågor som detta reser. Hur kommer öppenhet och insyn att garanteras i stiftelseformen? Vilka konsekvenser får en ny organisationsform för anställda och studerande? I dag finns representanter för dessa grupper i högskolestyrelserna tillsammans med allmänrepresentanter. Vilka kommer att ha representation i stiftelsernas styrelse? Instiftarna kommer naturligtvis att ha det, men vad händer med just grupperna anställda och studerande? Vilket inflytande och vilken insyn kommer de att få? Det kommer naturligtvis att stadgas i resp. stiftelseurkund, men jag vill gärna veta hur utbildningsministern ser på detta, hur man garanterar öppenhet och insyn för allmänhet och brukare.

Min nästa fråga berördes också av Bengt Silfverstrand. Vad händer när stiftelsekapitalet inte längre är tillräckligt och statsbidrag kanske inte ställs i utsikt? Det är väl då man kommer i den situationen att man måste anpassa verksamheten till marknadens krav. Vad betyder det för verksamhetens innehåll och inriktning? Vad betyder det för den fria forskningens ställning? Vad betyder det för de olika ämnena? Vilka ämnen kommer då att prioriteras? Eller snarare: Vilka ämnen blir inte längre intressanta?

Jag kan tänka mig att det i en sådan negativ situation, när en högskola kommer i ett sådant läge att man blir beroende av ekonomiska resurser utifrån, är delar av humaniora som får svårt att hävda sin position. Mig förefaller det som om det då finns en risk att uppdragsutbildning och uppdragsforskning får alltför stort utrymme på bekostnad av grundutbildning och grundforskning. Jag måste fråga mig om detta verkligen leder till att vi får mer självständiga och fria universitet och högskolor. Mig förefaller det som om resultatet kan bli det omvända, att vi kan få mer beroende universitet och högskolor.

Vad kommer att hända med sådana delar av verksamheten som inte är direkt lönsamma? Jag kan exemplifiera med distansutbildningarna. En bärande princip är att högskolan skall vara tillgänglig för alla, det är vi säkert överens om. Även om man bor utanför en högskoleort skall möjligheten finnas att studera på högskola.

En marknadsanpassning kan också innebära att man tvingas ta ut elevavgifter. Jag menar att tillgängligheten minskar också genom detta. Om man begränsar möjligheten för de studenter som enbart har studiemedel för finansieringen av sina studier att läsa vid en speciell högskola, kan det leda till att vi får elitistiska högskolor, där många utestängs.

Jag har svårt att se att en ny organisationsform leder till större pluralism

och mångfald. Den viktigaste frågan jag vill ställa är den jag började med: Hur kommer öppenhet och insyn att garanteras i en ny organisationsform?

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Anf. 13 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! För att Sverige också i fortsättningen skall vara ett vitalt och konkurrenskraftigt välfärdsland är vi överens om att forsknings- och högskolepolitiken är ett prioriterat område. Högskolan är en spjutspets in i framtiden på samma gång som en hävstång för tillväxten.

Jag tror på en utveckling mot mer autonoma universitet och högskolor. Motiven är att vi behöver bättre pedagogik och bättre kvalitet i grundutbildningen. Vi behöver fler som vill skaffa sig en forskarutbildning. Vi behöver högre examinationsfrekvens. Vi behöver ytterligare minska den centrala byråkratin och öka det lokala ansvaret. Vi behöver bättre utvärderingsmetoder. Vi behöver fler kvinnor som vill satsa på akademiskt arbete. Vi behöver ta till vara alla våra högutbildade invandrare. Vi behöver också ökade internationella kontakter och en ökad internationalisering i utbildning och forskning.

Makten över utbildningens innehåll och forskningens inriktning är viktig. Att söka sprida den makten på många händer, och därmed öka den akademiska friheten och utbildningarnas frihet, är centrala inslag i ett liberalt samhälle. Institutioner för utbildning och forskning som i kraft av egen ekonomisk styrka är oberoende av anslagsbeviljande organ – näringsliv, kommuner, stat och landsting – är därmed en tilltalande tanke.

Bara det faktum att det i regeringsdeklarationen finns uttryckt en önskan om att öka denna frihet har, precis som Per Unckel sade, lett till en intensiv debatt i högskolevärlden. Den debatten gäller verksamhetens innehåll, dvs. det som är det centrala i universitets och högskolors verksamhet. Om något universitet efter denna debatt kommer fram till att stiftelseformen gagnar verksamhetens innehåll, borde även Bengt Silfverstrand kunna acceptera det beslutet.

Anf. 14 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Bengt Silfverstrand började med att understryka att förnyelsens hjul nu snurrar fort. Ja, gudskelov! Vad han glömde att lägga till var att förnyelsens hjul snurrar fort bort från U 68 och H 75, dessa monument över socialdemokratisk högskolepolitik. Tänk om vi hade sluppit att behöva låta hjulen snurra! Då hade 15 generationer studenter sluppit experimentet.

Under galgen omprövar nu socialdemokraterna delar av sin gamla högskolepolitik. Jag välkomnar detta. Jag välkomnar också den som har tänkt fel att komma tillbaka in i den fria akademiska gemenskapen.

Problemet är bara att Bengt Silfverstrand, när han säger sig vara på väg in i denna fria gemenskap på nytt, avslöjar att det inte är riktigt på riktigt som han är på väg dit. Han frågar mig nämligen vad det är för fel med att han, Margaretha af Ugglas, Görel Bohlin och andra förtjänstfulla riksdagsledamöter eller förutvarande ledamöter av kammaren säkerställer friheten i högskoleväsendet. I och med den frågan avslöjar han att han inte tror på mångfalden. Mångfalden säkerställs nämligen inte genom att man i en och samma styrelse får olika riksdagsledamöter representerande olika idéer. Friheten

Svar på interpellationer

säkerställs genom att många universitet och högskolor, med olikartade juridiska och ekonomiska organisationsformer, får möjlighet att fritt erbjuda sina tjänster till studenterna. I Bengt Silfverstrands anförande fick jag därför, fru talman, min bekräftelse på att omvändelsen verkligen sker under galgen, och knappt det, då det är en omvändelse endast i fråga om vad läpparna säger.

Kristina Svensson frågar mig vad innebörden är av begreppet frihet. Jo, innebörden av begreppet frihet är att vi i denna kammare, i regering och i högskoleämbete litar på att forskarna och universitetslärarna förstår idén med kvalitet i sin verksamhet, att vi låter dem bestämma innebörden av kvalitet på resp. ort och i resp. disciplin samt att vi inser, att hur kloka och förnuftiga vi än må vara så är de ännu klokare och bör få friheten att utveckla denna klokskap.

Man måste bestämma sig för att man litar på att universiteten verkligen förstår klokskapen, annars skall man, som jag antydde i svaret till Bengt Silfverstrand, säga tvärtom, nämligen att man i stället tar det centrala, statsdirigerade universitetssystemet. Annars kan det bli som i Ryssland, som står någonstans mitt emellan alla systemen. Man avvecklar ett system men man inför inte ett annat, och då blir det dålig kvalitet.

Vår utgångspunkt är att låta konkurrensen mellan de olika organisationsformerna skapa kvaliteten och därmed öppenheten för omvärlden, då de kommer att vilja konkurrera också om att locka till sig studenter.

Kristina Svensson frågar hur man kan garantera öppenheten vid de fria universiteten. Det är mycket enkelt. Om vi från riksdagens sida t.ex. vill säkerställa att en viss typ av studeranderepresentation skall finnas också i stiftelseuniversiteten föreskriver vi detta i avtalen. Om vi tror att någon smal sektor t.ex. inom det humanistiska området, som Kristina Svensson var inne på, riskerar att gå förlorad vid ett stiftelseuniversitet skriver vi in i avtalet med universitetet att detta inte får ske, dvs. detta blir ett villkor för stiftelsebildningen.

Allt det som vi vill att ett universitet skall göra i enskildheter kan alltså staten förutsätta inom ramen för stiftelseorganisationen. Därmed, fru talman, slipper man oroa sig över att de små smala sektorer som förvisso är viktiga i ett kultursamhälle skulle gå förlustiga bara därför att vi tillåter en större mångfald i organisationssystemet.

Fru talman! Får jag understryka vad jag började med att säga i mitt svar, nämligen att det inte existerar någon färdig stiftelsemodell. Det förhåller sig så att hela regeringens ansats är ett erbjudande till universitet och högskolor som de som är intresserade reagerar på. De som inte är intresserade fortsätter enligt en annan modell. Därmed hamnar vi i en intressant dialog med enskilda högskolor och universitet som är engagerade i detta, varav vi redan har inlett preliminära samtal med tre stycken.

Anf. 15 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Det är rätt fantastiskt. Beslutsamhetens friska hy återfinns nu som eftertankens kranka blekhet. Nu är det inte längre fråga om några snabba klipp à la Umeå, som omedelbart skulle införa en stiftelsemodell

bara man fick klartecken. Nu handlar det om dialoger och om att stiftelseformen möjligen kan vara en sådan form.

Då är svaret till Margitta Edgren mycket enkelt: Vi har inga förutfattade meningar. Men i de regioner och den styrelse som både jag, Margitta Edgren och Rune Rydén ingår i har entusiasmen inför denna nya form inte varit särskilt stor. Kom gärna tillbaka i talarstolen och bekräfta det!

Jag råkar kunna litet om stiftelser, och jag vet att hela stiftelsefrågan befinner sig i en utredningsprocess. Det är inte klart med skattelagstiftningen, och det finns ännu inte någon stiftelselag – den ligger någonstans i justitiedepartementet. Det vore värdefullt att få upplysningar av Per Unckel om hur det går med de utredningarna.

Om det nu är på det sättet, Per Unckel, att regeringen menar allvar med detta med att frigöra, måste jag fråga: Hur kan den borgerliga regeringen lägga fram en proposition om statens framtida fastighetsförvaltning som går i rakt motsatt riktning, som innebär att det inte bara skall bildas ett fastighetsbolag, som sedan kan sälja ut bl.a. undervisningsfastigheter, och därmed frångå verksamhetsmålet, utan också bildas en ny byggnadsstyrelse, som skall svara för servicefunktioner, dvs. införa ytterligare ett byråkratiskt organ? Jag vill verkligen ha svar av Per Unckel på frågan om hur regeringen i regeringsdeklarationen kan tala om ökad frihet och sedan lägga fram propositioner som klavbinder universitet och högskolor. Regeringens intentioner var ju frigörelse.

Låt mig sedan slå fast att den utbildnings- och forskningspolitik som under socialdemokratisk ledning har bedrivits i vårt land har en bred förankring. Den har starka försänkningar långt in i den regering som Per Unckel företräder. Jag tänker på centerpartiet, som med sin kunnige utbildningspolitiker Larz Johansson i spetsen gjorde gemensam sak med socialdemokraterna då riksdagen under våren avlog moderaternas och folkpartiets illa genomtänkta förslag att utan vare sig motiveringar eller verksamhetsanalyser ombilda universitet och högskolor till stiftelser.

Jag upprepar, i saklighetens och den konstruktiva debattens intresse, frågan till Per Unckel: På vilket sätt frigörs och förstärks den högre utbildningen och forskningen genom omvandling av universitet och högskolor till stiftelser? Vad är orätmätigt politiskt inflytande i dagens system? Svara gärna på frågorna, med litet mindre retorik och mera saklighet, i det inlägg som snart kommer!

Anf. 16 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Jag inser också, som jag sade i mitt anförande, att det naturligtvis är de avtal som tecknas som kommer att fastställa graden av t.ex. öppenhet och insyn. Då kommer nästa intressanta fråga: Vad anser utbildningsministern att det skall stå i de här avtalen när det gäller inflytande och insyn från t.ex. de studerandes sida? De studerande nämns inte med ett ord från utbildningsministerns sida – de lyser helt med sin frånvaro.

Det finns många frågetecken kring detta. Vilka lagar och förordningar är det som i fortsättningen skall gälla för t.ex. de anställda? Hur kommer antagningssystemet att se ut? Skall det fortfarande vara en central antagning, eller

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

blir det egen antagning vid resp. högskola? Det är ytterligare några frågor i detta stora och komplexa sammanhang.

Anf. 17 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman, ärade riksdagsledamöter! Vi har diskuterat olika organisatoriska modeller. Det är i viss mån en semantisk fråga, om det är stiftelse, universitet eller högskola. Vad som är viktigt är att innehållet i undervisningen är vad det skall vara. Den bästa garantin för detta är att undervisningen görs producentoberoende. Det innebär alltså, att om en enhet inte fungerar finns det möjligheter för studenter att välja andra enheter. På det sättet får man ett reellt inflytande.

Jag håller med om att det har varit alldeles för mycket statlig styrning av universiteten. U 68 och H 75 har nämnts. Det har tagit mycket lång tid att bromsa denna oceanångare, då intagningskriterierna har varit felaktiga, t.ex. till olika studerandelinjer. Reaktionsförmågan måste vara mycket snabbar, och därför tror jag på den här modellen. Det viktiga är att undervisningen är producentoberoende och att den politiska styrningen är så litet uttalad som möjligt.

Anf. 18 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! När Bengt Silfverstrand slår sig för bröstet med anledning av den socialdemokratiska högskole- och forskningspolitiken är det en aning för mycket. Det är nämligen så att det vid internationella jämförelser visar sig, att av den procentuellt stora andel av BNP som går till utbildning i Sverige går en liten del till högskolornas grundutbildning. I våra konkurrentländer är den andel av befolkningen som har högre utbildning mycket större, t.ex. i USA, Canada, Nederländerna, Tyskland, Frankrike och Danmark. I Sverige har 2,3 % av befolkningen registrerad högskoleutbildning, och i Canada och Amerika är det dubbelt så många. Detta inkluderar att Sverige har en mycket vidare definition av högskoleutbildning än vad andra länder har. Andra västländer planerar dessutom en mycket stor expansion av sin högre utbildning.

Ett annat problem är att vi inte gör så stora insatser för forskning och utveckling som andra länder gör. Detta visades bl.a. i boken Tillväxtens drivkrafter. Det är också mycket intressant, med anledning av vad Bengt Silfverstrand säger, att statens forskningssatsningar i förhållande till BNP ingalunda är särskilt märkvärdiga. Det har lett till problem. Det är svårt att attrahera begåvningar till fortsatt forskarutbildning. Utrustningssituationen är direkt alarmerande på sina håll. Det är brister i grundutbildningarnas kvalitet. Balansen mellan grundutbildning och forskning har under 80-talet – socialdemokraternas 80-tal – förskjutits så att grundutbildningsanslaget har minskat och forskningen har tagit en större andel.

Dessa problem kan lösas, Bengt Silfverstrand, genom att vi ger högskolor och universitet större autonomi i stiftelseform. Om de själva accepterar och önskar det kan jag inte se annat än att detta är en mycket bra och mycket framkomlig väg.

Fru talman! Bengt Silfverstrand sade att jag i mitt inlägg plötsligt hade gripits av eftertankens kränka blekhet och slagit av på ambitionerna. Om mitt inlägg gav det intrycket ber jag om ursäkt. Jag har inte gripits av eftertanke när det gäller frihetens betydelse. Däremot har jag sedan lång tid gripits av medvetenheten om att de som skall vara med i detta arbete måste känna entusiasm inför uppgiften. Därför säger vi oss att det är en rimlig metod, inte att genom ett riksdagsbeslut påtvinga alla en modell, utan att tala med dem som känner entusiasm inför idén.

Bengt Silfverstrand säger att alla inte känner entusiasm inför idén. Nej, men då behöver de inte tala med oss. Det räcker så gott med dem som känner entusiasm. De är många nog som vill bidra i den vidgning av mångfalden inom vårt universitetssystem som regeringen eftersträvar.

Bengt Silfverstrand säger sig inte ha några förutfattade meningar. Å jo, visst har han det! Lofsången till den gamla, socialdemokratiska högskolepolitiken för ett ögonblick sedan låter inte direkt antyda en vidsynthet och vilja hos Bengt Silfverstrand att nu ta sig an de utmaningar som regeringen skisserar. Nej, han vill nog vara kvar i det gamla.

Inte heller hans exempel med byggnadsstyrelseförändringen låter antyda någon vilja till förändring. Om jag har förstått det hela rätt, tycker Bengt Silfverstrand att det är bra som det är, nämligen att en statlig byggnadsstyrelse bestämmer över universitetens huvuden. Om Bengt Silfverstrand har läst den proposition i denna del som regeringen har lämnat till riksdagen skall han finna, att vad vi nu gör är att lägga förvaltningen av universitetens och högskolornas byggnader närmare dem som verkligen berörs och längre bort från den gamla, från högskolorna distanserade byggnadsstyrelsemodellen.

Jag fick frågan hur det enligt min uppfattning skulle bli med de studerande. Självfallet tycker jag att de studerande skall säkerställas ett mycket stort mått av inflytande. Utan att föregripa de diskussioner som vi nu skall ha med de intresserade högskolor och universitet som har anmält sig tar jag för givet att vi i ett avtal med dessa kommer att skriva in att de studerande skall ha minst lika stort inflytande som de har i dag.

Jag fick vidare frågan om vad vi skulle göra med antagningssystemet. Tror man på friheten och är beredd att låta högskolorna utveckla sin särart och sin profil är det i det långa loppet omöjligt att genomföra den typ av central antagning som sker i dag. Hur kan man ha en gemensam antagning till äpplen och päron? Det skulle vara att sätta orättvisan i system, oberoende av juridiska konstruktioner för resp. universitet.

Jag får en känsla, när debatten går vidare, av att de socialdemokratiska debattörerna helt enkelt inte riktigt förstår vad frihet egentligen är, inte riktigt förstår vad som är själva idén med att låta många universitet ha olika associationsformer och därmed verka under olikartade villkor.

Poängen med friheten är för det första att man öppnar för konkurrens som skärper kvalitetskraven. Poängen är för det andra att man ökar valfriheten för studenterna att välja den universitetsform som de tycker är bäst. Poängen är för det tredje att man därmed motverkar nya U 68 och H 75, som någon riksdagsmajoritet någon gång i framtiden skulle kunna få för sig att introdu-

cera. Det var det jag menade med att de fria universiteten blir ett slags rikt-kara, eller om man så vill en motkara, mot tokigheter från en statlig hege-moni.

Vår ambition är alltså att nu gå vidare i diskussioner med de högskolor och universitet som är intresserade av friheten och se under vilka former den skall kunna utövas. Vi tvingar ingen att vara med, men jag har en känsla av att de som vill vara med så småningom kommer att bli många, därför att friheten är engagerande och utmanande.

Anf. 20 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! På en punkt råder det en alldeles klar samstämmighet och enighet. Vi är för en fortsatt process mot ökad frihet, den process som är på gång och i stora drag redan är genomförd när det gäller själva forskningen och utbildningen. Här har den ena företrädaren efter den andra från universitetsvärlden ställt sig upp och sagt att forskning och utbildning inte är bes-kurna. Det är statsbidragssystemet och möjligheterna att friare få disponera sina fastigheter som är problemet. Då har vi sagt att det är rimligt och riktigt att universitet och högskolor får disponera sina fastigheter på ett annat sätt.

Den proposition som regeringen har lagt fram går precis i motsatt riktning. En ledande företrädare för ett sydligt universitet har sagt att det t.o.m. var värre än man trodde. Lyssnar inte utbildningsministern på företrädarna för universiteten? Lyssnar utbildningsministern inte på studenterna vid det uni-versitet som har blivit något av en plog – som av någon anledning har fått motorstopp – nämligen universitetet i Umeå, som skulle gå i spetsen för detta? Rektorn där gick ut och trodde att han hade alla på sin sida, och sedan visade verkligheten att både lärare, professorer och studenter var emot detta. De var alltifrån tvivlande till negativa.

Per Unckels partikollega Ulf Kristersson har kommenterat detta i Syd-svenska Dagbladet. Det är mycket intressant, och på den punkten önskar jag verkligen en precisering. Han har sagt, att om inte rektor Lars Beckman står fast vid sin uppfattning skall Per Unckel köra över både honom och stu-denterna. Enligt moderata ungdomsförbundets ordförande representerar inte kärstyrelsen studenterna i Umeå.

Då vill jag fråga: Tänker Per Unckel köra över den opinion som är negativ till stiftelser?

Jag vill också att Per Unckel svarar på följande frågor:

Vad är det som gör stiftelseformen särskilt ägnad att frigöra det som är ofritt i dag? På vilket sätt hämmar nuvarande former för bedrivande av ut-bildning och forskning inom universitet och högskola utvecklingen samt forskningens och utbildningens integritet? På vilket sätt kränker den formen möjligheterna att bli ännu friare än man är i dag?

Det är detta, Per Unckel, som debatten handlar om. Försök besvara dessa konkreta frågor! Vi har inte klavbundit oss för någon speciell organisations-form, utan vi står fria i både tanke och möjligheter. Bevisa att det är genom denna stiftelseform som man når resultat!

Anf. 21 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Jag noterar svaret och stryker under vad utbildningsministern har sagt. De studerande skall ha minst lika stort inflytande som i dag; det

var Per Unckels ord. Det tycker jag låter hoppingivande, det erkänner jag gärna.

Vad gäller frihetsdebatten tycker jag att man skall ställa den klassiska frågan: frihet för vem och till vad? Den frågan är relevant i sammanhanget. Jag kommer inte ifrån – det säger jag av egen erfarenhet – att stiftelseuniversitet kan hamna i ekonomisk beroendeställning. Jag har just kommit hem från USA där jag föreläste vid ett stiftelseuniversitet. Eleverna där betalar 10 000 dollar i årsavgift, dvs. ungefär 60 000 svenska kronor. Till detta belopp kommer alla övriga utgifter.

Lärarna, professorerna och docenterna har fått sina löner sänkta därför att man är inne i en mycket besvärlig ekonomisk situation. Det här är naturligtvis inte vad vi vill ha i Sverige. Jag vill varna för just den ekonomiska beroendesituation som man kan hamna i. Uppdragsutbildning och uppdragsforskning kan komma att utgöra en alldeles för stor del av verksamheten på bekostnad av grundutbildning och grundforskning. Vi lär få anledning att återkomma till den här frågan vid flera tillfällen. Jag ser fram mot fler debatter i den.

Anf. 22 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Eftersom övriga debattörer inte har möjlighet att återkomma skall jag nöja mig med att avsluta diskussionen med några klarlägganden.

Bengt Silfverstrand har uppenbarligen fastnat i ett missförstånd när han talar om Umeå universitets syn på stiftelsen. Det är visserligen sant att en kårstyrelse som representerar 9 % av studenterna vid Umeå universitet till en början sade nej, men det är också sant att en enig universitetsstyrelse har bett om diskussioner med staten för att utvärdera förutsättningarna för att sätta Umeå universitet på stiftelse.

Vi ser fram mot konstruktiva diskussioner. Vid betydande delar av Umeå universitet finns ett betydande intresse och en entusiasm för stiftelseformen.

Vad är det då som gör stiftelseformen särskilt lämpad att säkerställa friheten? Även på den punkten föreligger ett missförstånd. Jag säger inte att stiftelsen är lika med friheten. Jag säger i stället att mångfalden och organisationsformerna säkerställer friheten. Det handlar inte om varje organisationsform för sig. Det är därför som jag i dag säger att jag inte exakt vet hur stiftelseformen skall gestalta sig. Min strävan är att se till att det svenska högskolesystemet innehåller många olika relationer till staten för att i mångfalden säkerställa att vi inte råkar ut för det statsstyrda universitetsväsende som vi hade för bara några år sedan.

Låt mig till slut säga några ord till Kristina Svensson. Vad händer om universitetet eller högskolan i fråga får ont om pengar? Om den situationen inträffar beror den sannolikt på att staten, vilket jag underströk i mitt interpellationssvar, som har huvudansvaret för det svenska universitets- och högskoleväsendet, illa har sett om sitt ansvar. Hamnar en enskild högskola eller ett enskilt universitet i den typ av bekymmer som Kristina Svensson ser framför sig, så skall svaret i debaclet sannolikt sökas i denna kammare och inte någon annanstans.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Talmannen anmälde att Bengt Silfverstrand och Kristina Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:21 om vuxenutbildningen

Anf. 23 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Ingvar Johnsson har frågat mig dels om regeringens syn på behovet av livslångt lärande och kortutbildades behov av vuxenutbildning, dels om regeringen kommer att föreslå ökad eller oförändrad nivå på anslagen inom vuxenutbildningsområdet och framlägga förslag till studiesociala förbättringar för vuxna.

Återkommande utbildning är enligt regeringens uppfattning allt viktigare inom alla yrkesområden. Kraven på t.ex. basfärdigheter i form av språklig kompetens och på nya kunskaper ökar. Därför är det viktigt att erbjuda vuxna nya och återkommande utbildningsmöjligheter. Det är viktigt för yrkeslivet och för den personliga utvecklingen.

När det gäller anslagsfrågor på kort sikt vill jag påminna om att regeringen i sina förslag till tilläggsbudget I har föreslagit riksdagen att, mot bakgrund av det sysselsättningsläge som nu råder, öka resurserna för komvux under vårterminen 1992 med ytterligare 50 milj.kr. Det motsvarar heltidsstudier för 5 000 vuxna eller halvtid för dubbelt så många.

Nivån på det finansiella stöd som staten bör ställa till förfogande inom vuxenutbildningsområdet under kommande år, prövas inom ramen för det budgetarbete som pågår för närvarande. Beredningen av förslagen från finvuxutredningen pågår också. Jag är naturligtvis inte beredd att informera om eller ta någon debatt i dessa frågor medan regeringens arbete med dem pågår.

I det här sammanhanget vill jag dock passa på att deklarera att regeringens hållning – generellt sett – är, att vi i ett ekonomiskt trångt läge i första hand måste satsa på ungdomsutbildningen. En förbättrad samordning mellan i första hand komvux och gymnasieskolan och ett förbättrat resursutnyttjande ser jag för närvarande som den bästa vägen att värna om utbildningsmöjligheterna för vuxna.

Anf. 24 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för svaret.

Anledningen till att jag har ställt mina frågor är att det i dag bland många finns en stark oro för vuxenutbildningen. Det finns en stark oro för att moderaternas politik på vuxenutbildningsområdet nu har blivit regeringens. Det finns också en oro för att de nyss beslutade reformerna skall förfuskas genom ekonomiska nedskärningar.

Moderaterna har ett ansvar för att många kommuner inte prioriterar vuxenutbildningen. När moderaterna i riksdagen år efter år har velat skära ned anslagen, följer partiets kommunalpolitiker efter. Det blir en sorts moderat

variant av att "Följa John". Senast har vi hört att man i Karlstads kommun talar om att skära ned komvux med 20–25 %.

Beatrice Ask kunde ha skingrat oron genom att förklara att det inte blir några nedskärningar på vuxenutbildningsområdet. Statsrådet kunde också ha sagt ifrån och framhållit att kommunerna *skall* erbjuda vuxenutbildning på olika nivåer. Det är synd att statsrådet inte tog den chansen. Det är också synd att hon inte tog chansen att tala med litet mera glöd om många vuxnas lust och behov av att lära, deras drömmar om att gå vidare och utvecklas.

De vuxenstuderande offerar både fritid och ekonomi för att få den utbildning som de inte fick i sin ungdom. Jag tycker att de hade förtjänat att få höra den ansvarige ministern säga att det de gör är en fin och nyttig insats. Inser inte statsrådet att vuxenstuderandes engagemang faktiskt är en tillgång för hela vårt samhälle och näringsliv? Nu får de i stället genom svaret höra att regeringen i ett trängt ekonomiskt läge i första hand måste satsa på ungdomsutbildningen.

Varför skall ni moderater alltid ställa vuxnas behov av utbildning mot ungdomsutbildningen? Varför ställer inte Beatrice Ask behovet av vuxenutbildning mot de miljarder som regeringen nu vill ge till de rika? Bara skattesänkningarna för Beatrice Asks regeringskolleger skulle säkert räcka till ett hundratal platser inom vuxenutbildningen.

Inser inte statsrådet vilken jämlikhets- och fördelningspolitisk fråga det är att de över 800 000 yrkesverksamma som har kortare utbildningar än nio år får tillgång till vuxenutbildning? Statsrådet säger nu i svaret att återkommande utbildningsmöjligheter är viktigt för yrkeslivet och den personliga utvecklingen. Det är bra. Men om detta inte bara skall bli en läpparnas bekänelse måste regeringen satsa på vuxenutbildning och reformera vuxenstudiestöden. Det är bra att arbetsmarknadspengar skall satsas på vuxenutbildningen under kommande vår. Däremot måste jag tyvärr säga att svaret på frågan om nästa års anslag inger onda aningar om att nedskärningar planeras. Om man därtill lägger Bo Lundgrens uttalande om att man skall ta bort vuxenutbildningsavgiften under 1990-talet blir man än mer orolig.

För de kortutbildades behov är alla former av vuxenutbildning angeläget. Mina frågor gäller därför stödet både till den kompetensgivande vuxenutbildningen, folkbildningen och organisationen central kursverksamhet. Den socialdemokratiska regeringen har därför reformerat såväl den kompetensgivande vuxenutbildningen som folkbildningen. Man tillsatte dessutom en utredning med syfte att förbättra de studiesociala villkoren för vuxna. Det finns nu rika möjligheter till vuxenutbildning. Det gäller därför att undanröja de ekonomiska hindren för deltagande. Resurser skall satsas på att nå dem som har störst behov av utbildning. Finvuxutredningen har lämnat förslag till förbättringar.

Under de senaste nio åren har jag ständigt hört borgerliga debattörer säga att statsrådet kan kommentera frågor som är föremål för beredning i regeringskansliet. Men jag inser ändå att Beatrice Ask inte kan redogöra för detaljer. Men visst kan Beatrice Ask om hon vill uttala sig för att hon vill medverka till att skapa bättre ekonomiska villkor för de kortutbildade. Kan vi få ett tydligare svar i ett kommande inlägg? Jag vill upprepa mina frågor. Kommer det att bli förbättrade studiesociala villkor för de vuxenstuderande?

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Kommer det att bli oförändrade eller ökade satsningar på vuxenutbildningsområdet i den kommande budgetpropositionen?

Anf. 25 ULF MELIN (m):

Fru talman! Fru statsråd och herr och fru meddebattörer! Jag vill gå in i den här debatten därför att jag läste Ingvar Johnssons interpellation, där jag tycker att han i sann anda svartmålar något när han ger sin syn på den moderata politiken när det gäller vuxenutbildning. Jag har haft ett visst ansvar för den under mina tre år i riksdagen. Jag skulle även vilja kommentera och vidga debatten litet grand när det gäller vuxenutbildningen.

På det här området har vi haft ett stort regelverk. När jag kom som ny till riksdagen gällde en av mina första motioner och interpellationer just den kommunala vuxenutbildningen och de kortutbildades situation. Det regelverk som socialdemokraterna på den tiden hade skapat gynnade inte de kortutbildade. Det fanns mängder av olika ramar och statsbidrag som gjorde att man på den lokala nivån inte kunde omfördela inom kommunerna. Därigenom drabbades de grundvuxstuderande och de kortutbildade.

Vad har hänt sedan dess? Jo, vi moderater har drivit på i den här frågan under flera år. Vi ville åstadkomma en större flexibilitet. Det tog några år. Först nu i våras när vi fattade beslut om gymnasiepropositionen "Växa med kunskaper" införde man även ett sektorsbidrag. Vi hade många synpunkter på gymnasiepropositionen, men jag tycker att det är bra att det infördes ett sektorsbidrag. Man kan då få en större och bättre resursanvändning på den lokala nivån.

Efter att ha debatterat den här frågan många gånger med socialdemokraterna har jag fått intrycket av att man för att ha ett gott samvete hela tiden ser till att höja med någon miljon. Jag vill påstå att man på det här området – jag talar då även om studieförbunden och folkhögskolorna – hellre har sett till kvantitet än kvalitet. Vi moderater har förvisso gjort besparingar när det gäller studieförbunden och den kommunala vuxenutbildningen. Vi har emellertid även vågat anvisa hur man skall prioritera och vilka avregleringar man kan göra för att kunna använda pengarna bättre.

Jag vill påminna Ingvar Johnsson om behandlingen i våras av frågan om samverkan mellan komvux och gymnasieskolan och samordningen mellan grundvuxutbildningen och grundskolan i etapp 1. I detta sammanhang gjordes en besparing på 50 milj. kr. Vem drabbade det i så fall? Jag tycker emellertid att detta var ett riktigt beslut, eftersom det kopplades till denna avreglering.

När vi i våras fattade beslut om folkhögskolan gjorde vi ett stort misstag såsom jag ser det. Man vågade inte prioritera de långa kurserna kontra de korta kurserna. Det är viktigt att folkhögskolorna har långa utbildningar. Det gynnar de kortutbildade. Man prioriterade i stället kortkurser, vilket jag tycker är mycket tråkigt. Jag hoppas att statsrådet ser över detta. Eftersom de folkhögskolestuderande har möjlighet att i en särskild kvotgrupp söka till högre utbildning, tycker jag att man skulle ha kvar "folkhögskoleprovet". Man vill ta bort det, vilket inte heller gynnar de kortutbildade. Ingvar Johnsson säger att man har satsat mera pengar på vuxenutbildning. Det är en sanning med modifikation. När det gäller regelverket känner vi till de problem

som SIS har haft under många år. Det har gjorts en ökad satsning beroende på att man har kommunaliserat lärarkåren. Det var i samband med detta anslagen till komvux höjdes – inte fick man flera timmar för detta.

Jag anser att vuxenutbildningen skall bestå av två delar. För det första har det allmänna ett ansvar. Det gäller för den kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolan. Det gäller den allmänna kompetensnivån. För det andra måste man göra stora satsningar på yrkeslivet. Ingvar Johnsson har rätt i sin fråga om att det är viktigt att arbetslivet hänger med och att vi ser till att höja utbildningsnivån. Jag sitter själv med i den statliga kompetensutredningen. Vi har där konstaterat att det finns stora brister. Man måste då se till att det finns en grundutbildning, grundskola och gymnasieskola och att det satsas på högre utbildning. Det är tre hörnpelare som är oerhört viktiga i utbildningssamhället. De pengar som det allmänna satsar på vuxenutbildningen skall vara en komplettering. Morötterna skall finnas inom den vuxenutbildning som sker som kompetensförsörjning i arbetslivet, både inom företag och inom den offentliga förvaltningen. På detta område finns oerhört mycket att göra. Via uppdragsutbildning kan man anlita kommunal vuxenutbildning, högskola och folkhögskola.

Avslutningsvis skulle jag vilja ställa ett par frågor till statsrådet Ask. Min första fråga gäller finvux. Per Unckel har tillsatt en snabbutredning när det gäller studiemedlen. Kommer man att lägga in finvux i den översynen? 50 miljoner skall satsas på 5 000 platser. Det tycker jag är mycket bra. Ser man då till att man kan bedriva dessa studier på heltid eller halvfart?

Anf. 26 a BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet därför att det förekommer en stor oro för hur den borgerliga regeringen kommer att agera i frågor som rör vuxenutbildning och folkbildning.

Vi vet att behovet av vuxenutbildning är mycket stort. I den föränderliga värld som vi lever i kommer behovet av kunskaper att bli ännu större.

Vi vet också att många vuxna saknar en grundläggande utbildning. Av rättviseskäl är det därför viktigt med en satsning på vuxenutbildning. Vi vet också att den som har minst utbildning först blir utslagen ur arbetslivet vid en lågkonjunktur och dessutom har svårt att komma tillbaka till arbetslivet.

När vi vet detta måste slutsatsen bli att det är viktigt att man ger folkbildningen och vuxenutbildningen ett stöd.

Folkbildning och demokrati är nära förbundna med varandra. Den breda medborgerliga bildningen, förmedlad och utvecklad i studiecirkelar och på folkhögskolor, är grunden för vår demokrati.

Vi vet att information och kunskap om samhället och demokratin i dag sprids mest via massmedia, som ger människor information om politiken genom många gånger ytliga och glättiga bilder. Det är därför viktigt att vi har lokala mötesplatser, där en fördjupning och balansering av diskussionen kan ske. Detta är studiecirkelnas naturliga och viktiga roll.

Det finns också tendenser till en elitistisk demokratisyn. Med en sådan syn vänder sig opinionsbildningen till de redan välutbildade, som har arbete och bostad och som är friska. De som har fått minst utbildning ställs utanför. De är inte intressanta – de syns inte. Vi kallar detta ibland för tvåtredjedelsam-

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

hället. Vi vet också att i ett sådant samhälle kan odemokratiska rörelser lätt vinna framgångar.

För "det glömda Sverige", som Bengt Westerberg ibland brukar tala om, betyder folkbildningen mycket. Både studieförbund och folkhögskolor utgör ett mycket fint jobb för de grupper som räknas in i det glömda Sverige. Vi vet att studieförbunden har en bred verksamhet med handikappade, långtidssjukskrivna, invandrare m.fl. grupper.

Vi kan alltså slå fast att det finns stora utbildningsklyftor, och vi måste se till att ge mest till dem som har fått minst. Det är folkbildningen som alltid har nått de kortutbildade på det bästa sättet.

Hur skall vi då tolka det interpellationssvar som Ingvar Johnsson har fått? Är det så att regeringen satsar på folkbildning och vuxenutbildning? Eller är det så att man tänker dra ner på denna utbildning. Kommer man att ta vara på den flexibilitet och anpassningsbarhet som folkbildningen har och som gör att den snabbt kan nå ut till varenda liten by? Vi behöver ett fortsatt stöd till uppsökande verksamhet.

Anf. 26 b TALMANNEN:

Enligt de regler som gäller för interpellationsdebatter är taletiden nu slut.

Anf. 27 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Det är nästan litet tragiskt att skolministern använder sin tid så dåligt. Reglerna för interpellationsdebatter ger ju statsrådet tio minuter för det första inlägget. Det hade varit mycket intressant att få höra skolministern utveckla sin syn på vuxenutbildningens roll i samhället. Nu fick vi inte veta så mycket om det, och det är vi nog många som beklagar.

Ulf Melins inlägg i denna debatt om vuxenutbildningens roll och om var moderaterna står i denna fråga tyder på bristande självinsikt. Era partikamrater ute i landet arbetar intensivt för att minska landstingens budgetar för folkhögskolorna. Era partikamrater arbetar t.o.m. för att lägga ner folkhögskolor ute i landet.

Vilka är det då som drabbas, om ni inte kommer att stödja vuxenutbildningen i stort i den utsträckning som vi har gjort tidigare? Det är de svaga grupperna i samhället. Det är, som Ingvar Johnsson och Berit Oscarsson sade, t.ex. kvinnor, de kvinnor som hittills genom vuxenutbildningen haft möjligheter att förbereda sitt inträde på arbetsmarknaden. Det är kvinnor som har sin skolutbildning långt tillbaka i tiden. Dessa kvinnor behöver just vuxenutbildningen för att skaffa sig den kompetens som behövs för att de skall kunna gå vidare i sin yrkesutbildning.

Det drabbar även dem som bor i glesbygden. De har folkhögskolor och komvux som enda möjlighet att vidareförkovra sig för att sedan kunna gå vidare i högskolestudier.

Självfallet drabbas också den stora gruppen handikappade, som genom särskilda kurser, framför allt inom folkhögskolorna, har möjlighet att få en utbildning som är integrerad med icke handikappades.

En grupp som inte har nämnts i debatten men som jag anser vara mycket viktig är de ungdomar som av olika anledningar slagits ut ur grundskolan. Dessa ungdomar har genom våra satsningar på vuxenutbildning, på komvux

och folkhögskolor, möjlighet att komma igen. Jag har sett många exempel på ungdomar som framför allt genom folkhögskolestudier har lyckats komma igen och skaffa sig en yrkesutbildning och därmed kunnat anpassa sig i samhället.

Det är dessa grupper som kommer att drabbas om det blir nedskärningar. Det är kvinnor, det är människor i glesbygd, handikappade och sådana som inte har platsat riktigt i grundskolan.

Skolministern nämnde i sitt svar ingenting om vuxenstudiestödet. Man kan inte diskutera frågan om vuxenutbildning utan att samtidigt diskutera den studiesociala situationen. En fråga om detta fanns med i Ingvar Johnssons interpellation. Studiestödet är av avgörande betydelse, och jag vill gärna ha ett klarläggande av skolministern om var ni står i denna fråga.

Anf. 28 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Hade jag vetat att Ingvar Johnsson skulle ha blivit mer nöjd om jag hade använt tio minuter till att brodera ut texten om varför vuxenutbildning är viktig, skulle jag naturligtvis ha gjort det. Jag utgick faktiskt från att det var någonting ganska självklart. Med min kommunala erfarenhet – vi har ganska mycket vuxenutbildning i Stockholm – känner jag mycket väl till behoven och de möjligheter vuxenutbildningen ger människor som av olika skäl inte har fått den utbildning som de visar sig behöva. Jag tyckte emellertid inte att det var meningsfullt att använda tiden till att tala om detta.

Problemet med att svara på frågan om anslagen till vuxenutbildningen kommer att bli oförändrade eller öka är, som jag sade, att budgetarbetet nu pågår och att jag inte vill föregripa det arbetet genom att i riksdagen nu ge klara besked. Det var faktiskt ett svar på den frågan.

Detta gäller även den tredje frågan om det studiesociala stödet. Även den frågan omfattas givetvis av budgetarbetet.

Det kan naturligtvis inte vara främmande för riksdagsledamöterna att vi har en mycket besvärlig ekonomisk situation. Jag redovisade också ärligt i svaret att i ett trängt ekonomiskt läge är det min uppfattning att ungdomsutbildningen skall prioriteras. Prioritering innebär inte att man struntar i det som man inte prioriterar, men det innebär i detta fall att tyngdpunkten läggs på ungdomsutbildningen. Skälet till det är att många av dem som i dag söker sig till komvux gör det på grund av att grundskolan har misslyckats. Jag kan hålla med om att folkbildningsarbetet på många sätt är en viktig del av vårt demokratiska samhälle och skapar förutsättningar för en vital demokrati där många kan delta i debatten. Men den yttersta grunden måste ändå vara den nioåriga grundskola vi har. Jag accepterar inte att vi inte ens kan sätta betyg på 5 % av dem som lämnar den skolan.

Vi i regeringen vill prioritera ungdomsutbildningen. Men det betyder inte att vi skall strunta i vuxenutbildningen.

Jag har fått fler frågor. Jag delar Ulf Melins uppfattning om behovet av att satsa på kvalitativa utbildningar. Jag tror att det är viktigt att inte låta undervisningen inom folkhögskolan eller komvux präglas av något slags snuttifiering. Det har skett en modernisering inom komvux där mycket av detta har försvunnit.

Det är riktigt att det sker besparingar i kommunerna. Men det finns en

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

väldig vilja i den politiska debatten från socialdemokraternas sida att hitta på saker. Jag har fått många frågor om vad socialdemokraterna gör i Linköping. Där skall enligt uppgift den kommunala vuxenutbildningen läggas ned. Först och främst är det inte möjligt. Någon har här i dag sagt att jag inte har nämnt att det måste finnas kommunal vuxenutbildning enligt de regler som gäller.

Det som har hänt i Linköping är att en enskild tjänsteman när chefen var bortrest hade kommit med detta förslag. Det var ingen i förvaltningen eller någon politiker som var intresserad av att hantera ett nedläggningsförslag. Det är främmande. Trots det kommer detta fram i debatt efter debatt. Det är viktigt att vi alla inser att regeringen inte kommer att engagera sig i den typen av aktivitet.

Ulf Melin nämnde finvuxutredningen. Ja, den finns med i det utredningsarbete som Per Unckel har satt i gång när det gäller de studiefinansiella frågorna. Därför är det svårt att säga exakt hur slutresultatet kommer att se ut.

Vi skall vara på det klara med att vuxenutbildningen som helhet står inför ganska många förändringar. Det finns ett spektrum av utbildningar. Det förvånar mig att ingen har tagit upp den fråga som jag finner vara ett bekymmer. Den personalutbildning som bedrivs i näringslivet och som är oerhört väsentlig – här måste näringslivet göra mer – riktas ensidigt till män. Kvinnorna får gå till den kommunala vuxenutbildningen. Jag tycker att det är ett allvarligt bekymmer. Arbetsmarknaden måste ta ett större ansvar för sin personal än vad man hittills har gjort. Det gäller oavsett vilket kön arbetstagarerna har.

Jag är inte säker än på att vi har hittat rätt arbetsfördelning mellan olika utbildningsanordnare. Det finns en hel del frågeställningar i alla fall. Jag tycker t.ex. att man kan diskutera studieförbundens möjligheter att ge kompetensgivande utbildning – även så folkhögskolorna.

Riksdagen har nyligen fattat ett beslut rörande folkbildningen. I det beslutet finns det delar där moderaterna hade avvikande uppfattningar. Jag delar dessa uppfattningar. Det står också i beslutet som riksdagen har fattat att en utvärdering skall ske vart tredje år. Jag skall huvudsakligen arbeta för att se till att vi i god tid lägger upp en bra utvärdering. Det vore dumt att omedelbart rumstera om i ett fattat beslut, som ändå är radikalt och verkligen inte är dåligt i alla delar. Det är med utgångspunkt i en utvärdering och eventuella synpunkter som vi sedan kan fatta ett gott beslut. Det får hellre ta litet tid. Jag tycker att man skall ge sig litet tid att begrunda nyheterna i verksamheten.

Anf. 29 TALMANNEN:

Innan jag ger Berit Oscarsson ordet för anförande vill jag oförbehållsamt be Berit Oscarsson om ursäkt. Jag har fått uppgift om att Berit Oscarsson talade fyra minuter trots att den medgivna tiden var sex minuter. Det måste ha berott på att jag tryckte på treminutersknappen i stället för sexminutersknappen. Som en kompensation får Berit Oscarsson nu sex minuter till sitt förfogande i stället för de tre minuter som reglerna annars innebär.

Anf. 30 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för detta. Jag kände att sex minuter inte kunde gå så fort. Men när man har mycket att säga om sådana saker som man är engagerad i springer tiden lätt i väg.

Jag hade ytterligare några frågor som jag ville ta upp i mitt första inlägg men som jag nu får tillfälle att ta upp.

En fråga handlar om att nå de grupper som har fått minst utbildning. Vi vet att folkbildningen har betytt mycket för dem. Alla undersökningar visar att om man går med i en studiecirkel väcks ett intresse för att studera vidare. Att komma med i en studiecirkel är därför första steget in i en utbildningssituation.

Vi vet att många människor behöver denna ökade baskunskap. I framtiden är det ännu fler som kommer att behöva ökad kunskap på många områden. Vi har t.ex. behovet av språkkunskaper. Jag tror inte att en utbildningsanordnare kan klara det stora behov som finns för att människor skall kunna lära sig ett språk när gränserna öppnas. Därför måste studieförbunden få en chans med den pedagogik som finns där och som många gånger passar dem som inte har gått i skolan på länge. Det är viktigt att dessa människor i grupper får samtala och lära sig saker som är viktiga för dem. Det gäller i deras yrkesliv men också för att ge dem självförtroende.

Jag tror att detta är viktigt för samhället som helhet, men också för den svenska industrin, att den breda baskunskapen finns. Det finns många exempel på att studieförbunden här har gjort ett viktigt arbete. Det är också viktigt för människorna att få tillfälle att stärka sitt självförtroende. Det innebär också ett rikare liv som helhet.

Jag tror också att det är viktigt att folkbildningen får resurser för att kunna delta i den aktuella samhällsdebatten. Det är den utbildningsanordnare som har resurser som snabbt kan hänga med i de vindar som blåser. Låt mig ta som exempel invandrarfientligheten. Från studieförbundet ABFs sida har initiativ tagits till att hela folkrörelse-Sverige skall vara aktivt för att motverka de vindar som blåser när det gäller invandrarfientlighet. Jag vill framhålla de möjligheter som folkbildningen har när det gäller att ge kunskap om Europa och om EG. Vi vet att väljarna snart skall ta ställning inför den folkomröstning som stundar. Här är studieförbunden oslagbara – i små grupper ges ytterligare kunskap så att man sedan kan ta ställning i frågan.

Beatrice Ask tog upp frågan om det beslut som fattades i våras. Vi var eniga i riksdagen om det beslutet och ansåg att det var viktigt. Jag blev glad över vad Beatrice Ask sade om beslutet. Jag förutsätter att Beatrice Ask står bakom de treårs-budgetar som nu gäller. Det är viktigt att både folkhögskolor och studieförbund har tid till planering. Det är den långsiktiga planeringen som gör att det finns tid att utveckla den verksamhet som finns, dvs. att öka kvaliteten och arbeta mer för att nå dem som behöver utbildningen mest. Jag ser fram emot att vi får behålla de medel som redovisades i det riksdagsbeslutet.

Hur ser Beatrice Ask på folkbildningen? Ingvar Johnsson ställde tidigare en fråga om återkommande utbildning och ett livslångt lärande. Har folkbildningen en uppgift på 1990-talet, som Beatrice Ask antydde?

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Svar på interpellationer

Anf. 31 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Först måste jag säga att jag häpnade när jag lyssnade till Ulf Melin. Han försöker säga att det är moderaterna som har stått för satsningen på de kortutbildade. Jag har i nio år debatterat med herrar Hökmark, Unckel, Hagård, Allmér och Melin, och alla har de talat för stora nedskärningar. Jag skulle uppskatta det till sammanlagt 5 miljarder kronor i nedskärningar på vuxenutbildningsområdet under dessa år. När vi hade regler som innebar att vi styrde mer i detalj, var det ständigt nedskärningar på områden inom studieförbundens verksamhet som skulle rikta sig mot de kortutbildade. Det var också verksamheter som var mycket viktiga för glesbygden.

Det inlägg som Ulf Melin gör är häpnadsväckande. Så sent som i juni månad tyckte han att vi skulle skära ned på satsningarna på komvux just detta år. Jag skulle därför vilja säga till statsrådet: Visa nu litet friska idéer och självständighet och ta avstånd från alla de här gubbarna i partiet!

Det är märkligt att vi i debatter med moderater alltid blir överens om att grundskolan, gymnasieskolan och högskolan är viktiga för vår utveckling. Men när vi börjar tala om vuxenutbildningen, talar ni alltid med litet mindre bokstäver. Ni talar mer om att detta är möjliga besparingsprojekt.

När vi talar om kortutbildades behov av utbildning skall vi uppmärksamma de stora folkbildningsinsatser som studieförbunden har gjort, men också de stora folkbildningsinsatser som utförs av svensk fackföreningsrörelse i form av studiecirklar och centrala kurser. Fackföreningsrörelsen har genom åren tagit på sig kostnader för kortutbildades utbildning i svenska, matematik, engelska, företagsekonomi, samhällskunskap m.m. Det är sådant som de flesta med längre utbildning har fått på skattebetalarnas bekostnad i ungdomsutbildningen.

Jag skulle också än en gång vilja betona att de studiesociala villkoren måste förbättras för alla former av vuxenutbildning. Det måste också finnas resurser för rekrytering. Särskilt viktigt med reformen "Växa för kunskap", som vi genomförde i våras, var att alla med mindre än nio års utbildning fick rätt till grundläggande vuxenutbildning. Om den reformen nu inte skall förfuskas, måste deltagande i sådan utbildning kunna ske utan ekonomiska uppostringar.

Jag vädjar än en gång till statsrådet att uttala sig i starkare positiva ordalag om satsningar på studiesociala åtgärder för vuxna.

Anf. 32 ULF MELIN (m):

Herr talman! Ingvar Johnsson häpnar över mitt anförande och mina påståenden. Jag skall nöja mig med att säga att jag blev förvånad över Ingvar Johnssons påstående. Han säger att vi föreslog kraftiga nedskärningar på den kommunala vuxenutbildningen i samband med att riksdagen fattade beslut om sektorsbidraget i våras. Det är rent nonsens. Sakläget var att ni föreslog att man skulle göra en besparing på 50 milj.kr., som jag sade i mitt inledningsanförande. Vi föreslog 100 milj.kr. i besparingar, på en budget som omfattade över 1,6 miljarder kronor. Då pratar Ingvar Johnsson om kraftiga nedskärningar. Jag tycker trots allt att man skall väga orden något, så att vi får en saklig debatt.

Jag vill också understryka en annan sak som är ganska viktig. Så länge jag

har suttit i riksdagen och sysslat med vuxenutbildning har vi hårt drivit att man inom den kommunala vuxenutbildningen skall prioritera grundutbildningen. Det har vi haft med i varenda motion som jag har varit med om att skriva. Vi har haft ett antal debatter. Ingvar Johnsson borde faktiskt ha sett detta åtminstone någon gång, när han har läst våra motioner, och också komma ihåg det. Vi har varit helt överens om det. Vi har också varit överens om frivilligheten när det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasienivå.

Kristina Svensson säger att jag har bristande självinsikt. Men vilken regering är det som har sett till att vi har fått det budgetläge som landsting och kommuner nu har? Det är väl ändå inte en borgerlig regering. Det är en socialdemokratisk regering som har sett till att man har urholkat ekonomin.

Det är min uppfattning, och mitt partis, att landstinget inte skall syssla med utbildningen på folkhögskolor. Det har vi drivit under många år. Därmed är det inte sagt att den utbildningen skall läggas ned. Vi tycker att den skall överlåtas till andra huvudmän.

Det är viktigt att man kan bedriva kommunal vuxenutbildning på gymnasienivå i de mindre samhällena. Det är därför vi har drivit kravet på en samverkan mellan gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning. Det är nödvändigt, framför allt på de mindre orterna. Däremot tycker jag inte att det skall vara ett självändamål.

Slutligen vill jag ta upp en annan sak. Svensk skola lider egentligen inte brist på pengar. Jag var i mitt inledningsanförande inne på kompetensutredningen. Vi kan konstatera att det finns en mängd olika statliga myndigheter på central och regional nivå som sysslar med kompetensutveckling i arbetslivet. Men problemet är att den ena handen inte vet vad den andra gör. För att kunna utnyttja pengarna mycket effektivare än vad vi gör i dag skulle jag vilja skicka med Beatrice Ask ett förslag att man skall göra en översyn av de regionala myndigheterna när det gäller kompetensutvecklande utbildning.

Anf. 33 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Berit Oscarsson pratar varmt för studiecirkelarna och studieförbundens verksamhet. Jag kan hålla med om det hon säger, efter att ha verkat ganska mycket i folkbildningsarbete inom det området. Det är också viktigt att folkbildningen kan ge oss möjlighet att sprida kunskap i s.k. snabba frågor. Studieförbunden är ju i färd med att diskutera vad man skall göra bl.a. när det gäller EG-frågan.

Jag nämnde de beslut som har fattats tidigare och att jag tycker att man skall utvärdera i enlighet med vad som har sagts, möjligen att det skall ske något tidigare. Jag tycker att grunderna för de beslut som har fattats skall hålla. För att vara ärlig – jag har försökt vara konkret och ärlig – vill jag säga att skillnaden mellan mig och socialdemokraterna är att jag vet att vi inte har oändliga budgetar. Jag vet att vi hamnar i ett trängt ekonomiskt läge. Därför försöker jag tala om att vi prioriterar ungdomsutbildningen. Jag har försökt att på ett nyanserat sätt beskriva hur jag ser på det. Det är väl därför jag pratar med litet mindre bokstäver när det gäller komvux. Varför skall man stå och lova i riksdagens talarstol, om man inte vet att man kan fullfölja allt det som man eventuellt skapar förhoppningar kring?

När vi byggde upp den kommunala vuxenutbildningen och annan typ av

vuxenutbildning, trodde många att det skulle vara ett tidsbegränsat projekt. Vi hade då byggt ut vår grundskola, och vi hade byggt upp en fortsättningsutbildning, när vi insåg att många vuxna saknade utbildning. Nu visar erfarenheten att vi på grund av brister i ungdomsutbildningen får en hel del människor som inte har fått den utbildning de i grunden behöver. Vi har en ganska omfattande invandring och en rörlighet som gör att det finns människor som i sitt vuxna liv behöver få en grundläggande utbildning. Det gör att vuxenutbildningen måste ta sig delvis nya former och få en ny roll. Jag är mycket väl medveten om behovet av det. Det är väsentligt att återkommande förnya kunskaperna hos alla medborgare, om vi skall klara av konkurrensen med omvärlden. Det är min syn på vuxenutbildningen.

Det finns ett spektrum av olika utbildningsanordnare. Det är litet rörigt, minst sagt. Man har inte riktigt definierat vem som gör vad. Det vore inte något bekymmer om vi hade hur mycket pengar som helst. Men det är ett bekymmer när vi tvingas att prioritera. Det är det jag tror att vi måste göra framöver. Vi bör samordna kommunal vuxenutbildning mer med gymnasieskolan. Jag har sett praktiska exempel på att det kan ge mycket goda kvalitativa fördelar samtidigt som man effektiviserar resursanvändningen, och det anser jag är bra.

Folkhögskolor är något som jag personligen tror väldigt mycket på. Men det förutsätter att vi inte tillåter att folkhögskolorna snuttifierar sin utbildning. Folkhögskolorna var i varje fall under en tid den enda fria skolformen i Sverige, och de har visat sig vara fenomenala på att ta sig an människor som ingen annan riktigt har velat arbeta med och ge en undervisning av mycket hög kvalitet för den gruppen. Jag tror vi bör vara mycket rädda om folkhögskolornas frihet, och av just det skälet bör vi värna den verksamheten. Men det innebär samtidigt att vi bör se till att vi inte styr med bidrag och annat så att det finns en risk för snabba klipp eller snuttifiering. Då förlorar man i den kvalitet som är alldeles nödvändig.

Herr talman! Jag är övertygad om att vi många gånger kommer att få återkomma till dessa ämnen. Eftersom jag har en ärlig morgon vill jag säga att jag kanske hade kunnat tala litet mer mångordigt om också jag hade 7–10 års erfarenhet av att diskutera vuxenutbildningsfrågor i riksdagen. Jag lovar att det kommer att bli längre anföranden med tiden. Min ambition är att ge er tydliga svar på frågorna, men håller man på med ett budgetarbete kan det inte bli riktigt så raka svar som man kanske skulle önska.

Anf. 34 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Jag önskar i första hand inte längre anföranden från statsrådet utan bättre materiellt innehåll för de vuxenstuderandes del.

Ulf Melin säger att moderaterna har ställt upp för dem som har kort utbildning. Jag vill uppmana honom att läsa de egna reservationerna som lämnats under nio år här i riksdagen, så får han se om det går att komma fram till det resultatet. Det är ett vinglande hit och dit, och slutresultatet blir att det är de som har bäst utbildning som moderaterna i första hand ömmar för.

Jag tror att vi alla egentligen är överens om att den tid är förbi då man i ungdomen skaffade sig en utbildning som räckte hela livet. Jag tror också att alla i samhället är överens om att möjligheten till vuxenutbildning är viktig

både för individen och för samhället. Mycket ofta motiverar man nedskurna anslag till vuxenutbildningen med att det är fråga om utbildning som kan ges i form av personalutbildning inom företag. Jag tillhör dem som anser att en stor del av det ökade behovet av kunskaper kommer att tillgodoses på så sätt. Men jag tycker ändå att det finns några utomordentligt starka skäl till att vi behöver väl utbyggd samhällsunderstödd vuxenutbildning av olika slag. Det viktigaste skälet är alla individers rätt och möjlighet till utbildning. För att klara detta behöver vi en vuxenutbildning som är fri och står öppen för alla och som framför allt bygger på den enskildes vilja att delta.

Personalutbildning däremot handlar till stor del om arbetsplatsens behov och därmed arbetsgivarens önskemål och prioriteringar. Hitintills har personalutbildning tyvärr erbjudits mer till dem som har lång utbildning och mindre till dem som har kort utbildning.

Jag vill litet mer personligt tillägga något om moderaterna och deras syn på vuxenutbildning. Jag tillhör dem som bara gått sju år i folkskola. När jag under ett tidigare år hade en debatt här med herrarna gick jag igenom alla de kurser jag gått genom Metallindustriarbetareförbundet, ABF och andra organisationer efter att ha slutat sjuårig folkskola. Jag kunde då konstatera att varje kurs i svenska, matematik, engelska, företagsekonomi och samhällskunskap som jag har genomgått har moderaterna antingen helt velat ta bort anslagen till eller också genomföra kraftiga nedskärningar för. Jag anser att detta i sig beskriver litet grand vad debatten mellan socialdemokraterna och moderaterna handlar om när det gäller vuxenutbildningen.

Anf. 35 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det är intressant att lägga märke till att alla de honnörsord som användes av moderaterna i den föregående debatten, som handlade om privatisering av högskolorna, finns i vuxenutbildningens verklighet: mångfald, pluralism, olika huvudmän osv. Men här går ni på en helt annan linje. Här talar Beatrice Ask om att man måste göra någonting för att samordna det hela. Det finns för många huvudmän och för många olika organisationsformer.

Jag studsade till litet grand inför något statsrådet sade, nämligen att vuxenutbildningen i sin helhet står inför förändringar. Jag undrar vad det innebär. Sedan talade Beatrice Ask om att antalet kvinnor i personalutbildning är lågt och menade att man måste medverka till att en större andel kvinnor deltar i den formen av vuxenutbildning. Det är naturligtvis helt riktigt. Men jag vill påminna om att kvinnorna utgör en stor andel av eleverna i den traditionella formen av vuxenutbildning i komvux och folkhögskolor. Det är just för kvinnorna det är så viktigt att vuxenutbildningen prioriteras. Av inläggen här i dag har jag förstått att det tänker inte moderaterna göra. Jag vill ställa samma fråga som tidigare har ställts: Vad kommer att hända med vuxenstudiestödet?

Anf. 36 ULF MELIN (m):

Herr talman! Både Ingvar Johnsson och Kristina Svensson talar om de svaga grupperna, kvinnor, handikappade osv. Det är sådana argument som man ibland brukar ta till. Innan jag gick upp i debatten här i dag roade jag

mig med att titta litet grand på hur förnyelsefonderna använts. Man har gjort en utvärdering av detta. De skulle framför allt användas i arbetslivet, och åtgärderna skulle rikta sig just till de kortutbildade, de handikappade och kvinnorna. Facket var också med i det sammanhanget, och det skall tydligen lösa allt enligt Ingvar Johnsson.

Vid utvärderingen av hur förnyelsefonderna använts visade det sig att medlen tyvärr inte alltid gick till utbildning utan med fackets medverkan till andra investeringar i företagen, men det kan vi lämna därhän. Det visade sig att pengarna inte riktades till de kortutbildade, kvinnorna och de handikappade. Om ni inte tror mig skall jag visa er denna utvärdering.

En annan sak som också förvånar mig är att man talar om att komvux skall ta hand om dem som blir utslagna. Det är i och för sig alldeles riktigt. Men vi förde i våras en diskussion om folkhögskolornas roll där vi moderater sade att de är ett komplement, precis som Beatrice Ask nämnde här, som kan fungera utmärkt för vissa grupper. Vi ville att de också skulle kunna ta in elever som var 16 år. Vilka sade nej till detta? Socialdemokraterna naturligtvis. Där skulle de gamla reglerna med en gräns på 18 år gälla.

Sedan till detta om samverkan och att vi vill ha en helhet. Jag tog upp frågan om samverkan när det gäller kompetensutveckling. Arbetslivsfonden, arbetsmarknadsinstitutet, länsstyrelserna – jag skulle kunna räkna upp ytterligare några – har i sina instruktioner som en del av sin uppgift att syssla med kompetensutveckling i arbetslivet. Men detta arbete samordnas inte. Jag vill påstå att det här finns ett antal miljarder som skvalpar runt, och jag anser att man bör göra en översyn av detta och kanske också se till hur dessa pengar skall kunna användas rätt. Vi är nog ganska överens om att 90-talet blir ekonomiskt kärt för vårt land. Då gäller det att vi utnyttjar de offentliga medlen på ett bättre sätt.

Kompetensutvecklingen i arbetslivet är en av de viktigaste frågorna när det gäller om Sverige framöver skall klara sig som en välfärdsnation och som en industrination. Då är det nödvändigt att vi har rätt morötter, så att man satsar på kompetensutvecklingen i arbetslivet. Det är klart att vi har ett ansvar, att branscherna har ett ansvar och att arbetsgivare och arbetstagare har ett ansvar, men detta är en oerhört viktig fråga. Vi lär återkomma till den framöver för att lösa dessa frågor.

Anf. 37 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att ta upp förnyelsefonderna. De fackliga organisationerna har verkligen kämpat för att man skulle få starta utbildning just för dem som fått en kort utbildning tidigare. Men man har inte fått med sig andra organisationer eller företag för att komma i gång med en basutbildning. Det finns kanske inte någon annan som har kämpat så hårt för att komma åt de pengar som fanns i förnyelsefonderna och för att de skulle användas till dem som hade en kort utbildning.

När det gäller de stora pengar som läggs på personalutbildning i dag går ju de till dem som redan har en hög utbildning. Det är för det mesta män som har en hög utbildning. Så det finns en förklaring till att det inte finns så många kvinnor med i personalutbildningen. Om jag kommer ihåg rätt, är det nätt och jämnt 20 % av LOs medlemmar som över huvud taget kommer

i åtnjutande av personalutbildningspengarna. Det rör sig om närmare 20 miljarder kronor. Det finns alltså resurser i personalutbildningen, men de går till dem som redan tidigare har en bra grundutbildning att stå på. Det är därför som folkhögskolan och studiecirkeln ligger mig så varmt om hjärtat. Vi måste se till att vi ökar rättvisan mellan människor. Därför kan vi inte ställa ungdomsutbildning mot vuxenutbildning. De vuxna har också rättighet att få den utbildning som ungdomar får så naturligt i dag. Det är viktigt för att vi inte skall få det två tredjedels-samhälle som jag beskrev tidigare.

Det är inte så konstigt att man känner en oro, när man har läst moderata samlingspartiets motioner. Där har det funnits förslag till neddragningar på just vuxenutbildningsområdet under alla år som jag har suttit i Sveriges riksdag. Därför blir jag glad när Beatrice Ask talar om att det måste satsas på folkbildning utifrån det beslut som fattades i våras. Jag håller med om att det är oerhört viktigt att vi behåller och t.o.m. förstärker kvaliteten i vad folkbildningen gör. Vi skall göra en utvärdering tillsammans, och folkbildningsrådet är långt framme i sina diskussioner om hur man vill utvärdera detta. Det är viktigt att vi inför nästa treårsbudget har en gemensam syn på kvalitet och på att vi skall ha en bred verksamhet för den som behöver mest utbildning. Jag tror att vi är överens på den punkten.

Andre vice talmannen anmälde att Ulf Melin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 38 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Man kan ju tycka, Berit Oscarsson, att det är problematiskt om man utgår ifrån att man måste ställa vuxna mot ungdomar. Jag tycker inte att man skall göra det i första hand, men man tvingas i ett trängt ekonomiskt läge att välja. Då har vi från regeringens sida deklarerat en tydlig uppfattning. Vi tycker att det är skräp om vi inte klarar av ungdomsutbildningen, som faktiskt när det gäller grundskolan i 150 år har varit till här i landet i form av allmän folkbildning med syfte att garantera att alla får utbildning av hög kvalitet, och en gemensam grundutbildning. Det finns brister där, och de måste åtgärdas först. Det är alldeles självklart.

Sedan gäller det Kristina Svenssons litet konspiratoriska idé när jag hade sagt att vuxenutbildning som helhet står inför förändringar. Det är ju alldeles uppenbart. Det händer ju massor inom vuxenutbildningens område, även utan min medverkan. Komvux ändras genom riksdagsbeslutet, och hela SFI-undervisningen håller på att få nya former. Det sker utifrån ett riksperspektiv, men framför allt ute i kommunerna.

Studieförbunden sitter i rävsaxen mellan att de statliga anslagen är begränsade och att kommunerna faktiskt också sparar på studieförbunden. De tvingas till att leta nya former. De har också fått ökad frihet. Man provar andra saker än den gamla traditionella, ganska stela formen av studiecirkel för att hitta kortstudiecirkel och prova olika varianter. Vartenda studieförbund arbetar mycket med nya former. Man söker nya områden att bedriva folkbildningsarbete inom.

Vi har samordningen mellan gymnasiet och komvux och vi har allt fler invandrare i vår vuxenutbildning. Det innebär förändringar eftersom det blir

andra språk och andra kulturella erfarenheter att ta hänsyn till. Det är en mycket stor skillnad mellan en grupp med tio invandrarkvinnor där en del knappast kan läsa och en mycket traditionell kommunal vuxenutbildningsgrupp med relativt välutbildade svenska medborgare. Det är faktiskt en otrolig skillnad.

AMU har förnyats och förändrats de senaste åren på ett sätt som många inte har uppfattat. Det arbetet fortgår. Man behöver inte vara så konspiratorisk när jag säger att det pågår en mängd förändringar här. Jag upplever nog att det rör på sig åt många håll. I de flesta fall går det framåt. Jag ser mycket positivt på det här förändringsarbetet. Jag behöver nog inte ställa till så mycket för att det skall hända något. Det pågår hela tiden ett utvecklingsarbete här, och det är bra. Men vi skall naturligtvis diskutera detta. Vi vet att pengarna är begränsade, och då tvingas vi prioritera.

Andre vice talmannen anmälde att Ingvar Johnsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1991/92:Fi7 till finansutskottet
1991/92:Fi8 yrkandena 1-3 till finansutskottet
yrkande 4 till bostadsutskottet
1991/92:So15-So17 till socialutskottet
1991/92:Ub2-Ub7 till utbildningsutskottet
1991/92:T4-T10 till trafikutskottet
1991/92:T11 yrkandena 1 och 3 till trafikutskottet
yrkande 2 till utbildningsutskottet
1991/92:Jo18-Jo20 till jordbruksutskottet
1991/92:A1 yrkande 1 till finansutskottet
yrkandena 2-4 till arbetsmarknadsutskottet
1991/92:A2 yrkandena 1-4 till arbetsmarknadsutskottet
yrkande 5 till finansutskottet
1991/92:A3 till arbetsmarknadsutskottet
1991/92:Bo5 till bostadsutskottet
1991/92:Bo6 yrkande 1 till bostadsutskottet
yrkande 2 till finansutskottet
1991/92:Fi9-Fi30 till finansutskottet
1991/92:N5-N7 till näringsutskottet
1991/92:L5-L10 till lagutskottet
1991/92:T12 och T13 till trafikutskottet

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:43 Vissa ändringar i bestämmelserna om skattetillägg, preliminär B-skatt m.m.

1991/92:Sk4 av Lars Hedfors m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:50 Sänkning av mervärdeskatten på vissa varor och tjänster, m.m.

1991/92:Sk5 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)

1991/92:Sk6 av Lars Hedfors m.fl. (s)

1991/92:Sk7 av Karin Israelsson och Rune Thorén (c)

1991/92:Sk8 av Lars Werner m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:54 Reavinstbeskattning av bostadsrätter

1991/92:Sk9 av Lars Hedfors m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:66 Kommunalt partistöd

1991/92:K3 av Johan Lönnroth m.fl. (v)

Skatteutskottets betänkande

1991/92:SkU4 Ändring i tulltaxelagen, m.m.

Justitieutskottets betänkanden

1991/92:JuU1 Säkerheten vid domstolarna

1991/92:JuU2 Rattfylleri

1991/92:JuU3 Ersättare för justitieråd och regeringsråd

1991/92:JuU4 Personutredning i brottmål

1991/92:JuU5 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

Lagutskottets betänkanden

1991/92:LU5 Upphovsrättsliga frågor

1991/92:LU6 Konkursrättsliga frågor

1991/92:LU7 Sakrättsliga frågor

Socialutskottets betänkanden

1991/92:SoU3 Äldre frågor

1991/92:SoU4 Handikapp

1991/92:SoU8 Barnbidrag m.m.

Kulturutskottets betänkanden

1991/92:KrU4 Bevarande av kulturmiljöer och industriminnen

1991/92:KrU5 Viss statlig lokalförsörjning

Utbildningsutskottets betänkanden

1991/92:UbU4 Vissa skolfrågor

1991/92:UbU5 Bostäder för gäststuderande m.fl.

1991/92:UbU6 Statsbidrag till miljöförbättringar i skolan

Trafikutskottets betänkande

1991/92:TU2 Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m.m.

Jordbruksutskottets betänkande

1991/92:JoU4 Livsmedelskontroll

Näringsutskottets betänkanden

1991/92:NU5 Värdepappershandel m.m.

1991/92:NU6 Ändrad träfiberprövning

1991/92:NU8 Detaljhandel

1991/92:NU11 Ändringar i försäkringsrörelselagen

6 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 21 november

1991/92:49 av *Lennart Fridén* (m) till kommunikationsministern om postverket:

Postverkets nät av kontor över hela landet är en av Sveriges viktigaste infrastrukturella faktorer. Som sådan samverkar posten med t.ex. televerket, transportföretag, banker och affärskedjor. På många orter är dessa starkt beroende av varandra. När posten, banken eller affären lägger ner blir därför ofta följden att även andra följer efter. Det är en självklarhet att postverket skall drivas med ett sunt ekonomiskt tänkande som ledstjärna, men det har också i en utredning för ca 1,5 år sedan påtalats att posten har ett speciellt ansvar bl.a. för glesbygden. Även om man främst talar om glesbygd i vedertagen mening, så kan samma effekter uppstå även i storstadsområden. Dessa effekter är negativa för såväl boende som näringslivet i orten.

Nu läggs nya förslag i postverkets olika regioner som kommer att väsentligt förändra företagets struktur. Många av åtgärderna är säkert välmotiverade ur företagsekonomisk synvinkel, men det som är oroande för många är att man nu liksom tidigare tycks bestämma om nedläggningar först och fundera över eventuell ersättningsservice efteråt. Visserligen har i enstaka fall förekommit att posten låtit entreprenörer ta över verksamheten, men det skulle kunna vara en lösning som oftare väljs för att ge bättre service samtidigt som synen på posten skulle bli positivare.

I Storbritannien omhänderhas flertalet av postens serviceställen av den lokala bokhandlaren, specerihandlaren eller motsvarande. Jag ser inget som skulle hindra ett motsvarande förfaringssätt hos oss. I samband med planarbete i kommunerna föreligger skyldighet att göra servicebeskrivningar och därvidlag till olika intressenter remittera planförslagen eller kontakta dem på annat sätt. Någon sådan motsvarande skyldighet att kontakta kommunen

från företags sida i samband med upphörande av service i ett område synes dock inte föreligga. Med tanke på den samverkaneffekten mellan olika serviceorgan och infrastrukturella faktorer borde sådana kontakter och diskussioner vara naturliga.

Med anledning av det nu anförda och i ljuset av nära förestående omfattande förändringar, önskar jag till kommunikationsminister Mats Odell rikta följande fråga:

Vilken strategi kommer kommunikationsdepartementet att arbeta efter för att åtgärder skall kunna vidtas i tid för att motverka för kunderna negativa effekter av postens förändringsplaner?

1991/92:50 av *Pierre Schori* (s) till statsministern om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism:

För att förhindra att främlingsfientlighet och rasism får ytterligare spridning är det nödvändigt med kraftfulla åtgärder både i samverkan över gränserna och i det egna landet. En viktig opinionsrörelse har startats i Sverige för att bekämpa dessa odemokratiska avarter.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till statsministern:

Är statsministern beredd att ta internationella initiativ till stöd för denna angelägna verksamhet?

Är statsministern villig att i kraft av sitt ämbete ge till känna sin inställning samt redovisa regeringens samlade avsikter i dessa frågor?

1991/92:51 av *Sture Ericson* (s) till försvarsministern om avbrytande av viss befälsutbildning inom försvaret:

Regeringen har beslutat att avbryta utbildningen för 2 500 befälsuttagna värnpliktiga och sända hem dem med mycket kort varsel. 4 500 värnpliktiga som redan inkallats till fem månaders grundutbildning med början i januari får nu besked om att de inte skall rycka in. Motivet för beslutet är att spara pengar.

Detta regeringsbeslut får allvarliga konsekvenser för många av de ca 7 000 värnpliktiga som drabbas. De har planerat för den värnpliktstjänstgöring som de nu inte får genomgå. Det betyder att många står utan arbete, många har ingen bostad ordnad för den här tiden, många får svårt att omedelbart ta upp studier som de skulle ha ägnat sig åt om de inte inkallats till värnplikt. De som drabbas av arbetslöshet har ofta ingen arbetslöshetsförsäkring och får det därför ekonomiskt mycket besvärligt. Den fast anställda personal inom försvaret som skulle ha arbetat med dessa värnpliktiga får nu i huvudsak ägna sig åt vidareutbildning för att över huvud taget ha något att göra.

Många av de konsekvenser regeringens plötsliga beslut får för dessa ungdomar bör dock kunna avhjälpas. De värnpliktigas egna intresseföreträdare har ställt en rad krav som förefaller rimliga i den situation regeringens åtgärder skapat. De innefattar bl.a. att de befälsuttagna värnpliktiga som vill fortsätta sin utbildning skall få göra det. De femmånadersuttagna som nu förvägras utbildning skulle kunna erbjudas frivillig ommönstring. Ersättningen för bostad och utryckningsbidraget bör höjas. Återupptagande av högskolestu-

dier bör underlättas och AMS åtgärder för dem som drabbas av arbetslöshet bör förstärkas.

Det kan mot den här bakgrunden starkt ifrågasättas om regeringsbeslutet verkligen innebär någon nettobesparing för staten under innevarande budgetår. Det blir naturligtvis ett plus på försvarsministrarnas konto, men samtidigt ökar utgifterna för flera av hans regeringskollegor.

Mot denna bakgrund hade det varit bättre att vänta ungefär ett halvt år med att inställa försöksverksamheten med fem månaders grundutbildning. Då skulle de värnpliktiga som berörs få tid att planera för denna förändring och många av de kostnader som nu uppstår för enskilda och samhället skulle ha undvikits.

Jag vill fråga försvarsministern:

1. Vilka praktiska, konkreta åtgärder förbereder regeringen för att mildra konsekvenserna för de värnpliktiga som nu drabbas av detta vårdslösa regeringsbeslut?
2. Har regeringen inför beslutet gjort någon kalkyl som inte bara visar besparingarna inom försvarssektorn utan också tar hänsyn till de kostnadsökningar som drabbar statskassan inom andra sektorer?

den 22 november

1991/92:52 av *Gudrun Schyman* (v) till statsministern om benämningen på utrikes- och säkerhetspolitiken:

”Det är uppenbart att termen neutralitetspolitik inte längre på ett adekvat sätt kan användas som beskrivning på den utrikes- och säkerhetspolitik vi önskar föra inom den europeiska ramen. Vi vill föra en politik med en klar europeisk identitet.”

Så lyder den närmast rituella diplomatiska formulering som numera är regeringens officiella hållning i neutralitetsfrågan inför ett eventuellt EG-inträde. Det är den ordagranna beskrivning som statsminister Carl Bildt använder när han reser runt i EG-huvudstäderna. Därför är det viktigt, säger hans pressekreterare, att man konsekvent förmedlar samma formulering, så att inga missförstånd uppstår.

Möjligen kan en konsekvent upprepning av två meningar i samma följd få till följd att missförstånd undviks, men en viktigare fråga är väl om någon över huvud taget *förstår*. Vad betyder orden?

Vid en frågestund i riksdagen för någon tid sedan gav statsministern följande föga klagande svar: ”Det förändrar ingenting i den militära alliansfriheten. Det finns ingenting i den europeiska process som nu pågår som fritar oss från vårt ansvar att självständigt svara för försvaret av svenska territoriet. *Men* (min kurs.) det innebär (samtidigt) en klar signal om att Sverige är berett och t.o.m. intresserat av att delta i den dialog mellan samtliga europeiska nationer som nu inleds om hur vi skall bygga upp en säkerhetsordning som ger bättre säkerhet för alla européer i de olika situationer som kan komma att inträffa.”

Är inte detta något motsägelsefullt? Vi skall fortsätta att ha ett överdimensionerat och kostsamt militärt försvar samtidigt som vi, om det blir som Carl

Bildt vill, skall delta i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik som EGs medlemsländer har ambitionen att förverkliga och där en gemensam vapenproduktion och gemensamma försvarsstyrkor ses som en naturlig ingrediens!

Detta går inte ihop. Den moderata (hela regeringens?) europapolitik haltar.

I avsaknad av stormaktsmotsättningar och med framväxande demokratier runt Östersjön borde Sveriges säkerhetspolitiska huvudlinje vara fredlig integration och nedrustning, så att krig mellan stater i Europa blir lika otänkbart som det redan är mellan de nordiska länderna. En alleuropeisk säkerhetsgemenskap, som också omfattar östra Europa och Sovjet, skulle skapa en betydligt stabilare säkerhet för Sverige och Europa, än vad en fortsatt mångmiljardsatsning på militära rustningar gör.

Ett lands utrikes- och säkerhetspolitik är viktiga frågor och bör enligt min mening vara föremål för omfattande öppen och demokratisk debatt. Därför föranleder statsministerns oprecisa uttalande följande frågor:

1. Var utformas den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken – i regeringskansliet eller i riksdagen?
2. Vad anser statsministern vara ett lämpligt begrepp för att definiera vår utrikes- och säkerhetspolitik?
3. Hur skall denna "europeiska identitet" uttydas i förhållande till övriga världen?

1991/92:53 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om information m.m. med anledning av ansökningen om medlemskap i EG:

"Vi godtar inga försämringar", "Full fart mot EG", "EG-medlemskap kräver offentlig åtstramning", "Ödesdigert EG-medlemskap", "Norrländ ska offras", "Ny järnridå genom Europa", "EG-tvekan växer", "EES katastrof för radikal miljöpolitik", "Debatt behövs om EG"...

Rubrikerna ovan, slumpvis utvalda under den senaste veckan, är hämtade från artiklar i dagspressen som speglar både en positiv och en negativ hållning till ett ev. framtida medlemskap i EG. Debattörerna eller de intervjuade är samtliga insatta och pålästa i ämnet.

För en överväldigande majoritet i Sverige är intrycket av EG-frågan ett komplicerat och diffust virrvarr där de egna kunskaperna är förhållandevis små, där den massmediala debatten ger föga vägledning och där tillgången på lättillgängliga *fakta* och *allsidig* information är försvinnande liten.

"Jag vet inte så mycket själv, men det blir nog bra. De flesta säger ju det och förresten har vi väl inget val?" är en mycket vanligt förekommande kommentar från en bred allmänhet. Och det är inget att förundra sig över med tanke på hur informationsflödet har sett ut. Den starka och välorganiserade EG-lobbyen i Sverige har lyckats få kritikerna att framstå som passkontrollanternas och väskrotarnas vänner, samtidigt som man lyckats förknippa sig själv med Berlinmurens fall, med tågluffandet och med en gammal god europeisk kulturgemenskap.

Lättillgängliga regeringsskrifter har haft glättade beskrivningar på glättat papper, samtidigt som man hemligstämplat de konsekvensanalyser som visat

på några som helst svårigheter. Politiska positionsförflyttningar, från harmonisering och EES-avtal under vissa förutsättningar till nödvändigheten av ett fullt medlemskap, har skett utan demokratisk debatt. Samtliga politiska partier som fanns i riksdagen före valet 1991, utom vänsterpartiet och miljöpartiet, bär ett stort ansvar för denna djupt odemokratiska process.

I dag är läget följande: riksdagen skall inom kort och under kort tid ta ställning till ett EES-avtal som innefattar ett omfattande regelverk och vars konsekvenser är ytterst svåra att analysera i detalj. Avtalet är färdigförhandlat så det vi skall göra är att säga ja eller nej. Inför förhandlingarna tillsatte den dåvarande regeringen en lång rad arbets- och referensgrupper som skulle undersöka vilka konsekvenser denna harmonisering till EGs regler skulle få för Sverige. Delar av analysmaterialet har offentliggjorts i s.k. grönböcker, men fortfarande är en del material hemligstämplat; det gäller både material som rör enskilda sakområden och det material som var underlag för den säkerhetspolitiska bedömning som låg till grund för beslutet att lämna in Sveriges medlemsansökan. Hemligstämplandet har motiverats med att "förhandlingar pågår". Förhandlingarna är nu avslutade och konsekvensanalyserna borde nu kunna utgöra ett välkommet bidrag som kan underlätta för en bredare allmänhet att ta ställning till EES-avtalet och ett ev. framtida medlemskap i EG.

Jag utgår ifrån att regeringen instämmer i min uppfattning att ambitionen måste vara att varje röstberättigad människa i Sverige skall vara medveten om vad hon säger ja eller nej till i den kommande folkomröstningen om ett EG-medlemskap. Så mycket fakta som möjligt på bordet alltså, i så lättillgänglig form som möjligt.

Det krävs en stor insats av folkbildning, på alla nivåer och av alla tillgängliga parter – alltifrån det lokala studieförbundet till regeringskansliet. Och det krävs att fördelningen och tillgången på resurser (människor, material, pengar, utredningsresurser m.m.) är tillfredsställande jämnt fördelad, mellan olika nivåer och mellan olika uppfattningar. Statsvetaren Sören Holmberg (bl.a.) har argumenterat för att folkomröstningen skall hållas separat, så att man inte går miste om den stora folkbildningseffekten.

Jag delar den uppfattningen, också utifrån det faktum att EG-medlemskapsfrågan är en för stor och viktig framtidsfråga för att blandas ihop med frågan om vem som skall ha regeringsmakten i Sverige. EG-medlemskapet handlar ju i grund och botten om huruvida vi över huvud taget skall ha så mycket mer regeringsmakt i Sverige. Den senaste valrörelsen var ju också mycket illustrativ i denna fråga: Största möjliga tystnad. . .

Frågorna är många, men svaren har hittills varit få. Jag vill därför ställa följande frågor:

1. Kommer samtliga av de resterande konsekvensanalyserna att offentliggöras?
2. Om inte, vad är skälet?
3. Hur kommer regeringen att ta ansvar för att EG-frågan får en allsidig analys inför folkomröstningen?
4. Hur ser regeringen på frågan om tidpunkten för en folkomröstning?

Anmäldes att följande frågor framställts

den 21 november

1991/92:169 av *Jan Bergqvist* (s) till statsministern om regeringen och de nya debattformerna i riksdagen:

För att få bättre och mer koncentrerade debatter har riksdagens talmanskonferens på förslag av talmannen enats om att rekommendera försök med nya debattformer fr.o.m. den 20 november. Talmanskonferensens förslag innefattade också statsrådets deltagande i försöket. Trots att regeringen på ett tidigt stadium tillfrågades om sin medverkan, har den ännu inte givit något besked.

Jag vill därför fråga statsministern:

Varför har regeringen dröjt så länge med att ge ett klart och positivt svar på riksdagens inbjudan till regeringen att medverka i det fortsatta arbetet med att utveckla riksdagens debattformer?

1991/92:170 av *Berndt Ekholm* (s) till miljöministern om miljövänliga drivmedel:

Försurningsläget är allvarligt. I ett pressmeddelande från miljödepartementet påstås att: "Målet skall vara att nya fordon skall kunna drivas utan fossilbränslen. Det måste bli ett av våra bidrag för att långsiktigt minska föroreningen."

Jag vill fråga miljöminister Olof Johansson hur stort han räknar med att detta bidrag blir och i vilken utsträckning detta kan kompensera att kilometerskatterna eventuellt slopas.

1991/92:171 av *Elvy Söderström* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Västernorrland:

Den öppna arbetslösheten i Västernorrland är i dagsläget 3,7 %. Räknar man med de som går i utbildning och är under utredning stiger siffran till 8 %.

Hittills har den ökade arbetslösheten mötts genom olika aktiva insatser.

Signalerna från LAN och arbetsförmedlingarna runt om i länet pekar på att insatserna på utbildning och andra aktiva åtgärder måste öka ytterligare.

Regeringen har i tilläggsbudgeten bara givit AMS hälften av det anslag man utlovade tidigare. Enligt uppgift från AMS måste därför antalet i utbildning minska i förhållande till dagens nivå.

Tänker arbetsmarknadsministern vidta några åtgärder?

1991/92:172 av *Sten-Ove Sundström* (s) till näringsministern om valsverksproduktionen i Luleå:

Enligt massmedia planerar SKF att lägga ner Ovako profiler i Luleå, 600 löntagare kastas ut i arbetslöshet i en region som redan har landets högsta arbetslöshet.

SSAB har tidigare bedrivit egen produktion i valsverken. Det bör därför vara naturligt att pröva möjligheten att SSAB tar över hela eller delar av valsverksproduktionen. Under de senaste två åren har mer än 500 miljoner investerats i verket.

Mot den bakgrunden vill jag fråga näringsministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att säkra valsverksproduktion i Luleå?

1991/92:173 av *Göran Magnusson* (s) till justitieministern om domstolsväsendets organisation:

Justitieministern har uttalat att "frågan om hur vårt domstolsväsende skall vara organiserat är viktig". Uttalandet gjordes i samband med att den parlamentariskt sammansatta domstolsutredningen i slutskedet av sitt arbete framtogs uppgiften att utreda just domstolsväsendets organisation. Enligt regeringsbeslutet skall organisationen utredas med delvis andra utgångspunkter och med en annorlunda inriktning än som framgått av utredningens direktiv.

Direktiven angav att utredningen organisatoriskt skulle eftersträva "sådana lösningar som främjar rättssäkerheten och rättsskipningens kvalitet, som ger rationella lösningar och väl fungerande arbetsenheter och som bevarar goda förutsättningar för en lokal förankring av rättsskipningen och ett vitalt lekmanainflytande".

Min fråga till justitieministern är:

Vad innebär "andra utgångspunkter och annorlunda inriktning" för domstolsväsendets organisation?

1991/92:174 av *Göran Magnusson* (s) till justitieministern om domstolsutredningen:

Domstolsutredningen är efter nära två års arbete i sitt absoluta slutskede, med avslutning i mitten av december. Regeringen har i mitten av november månad utsett tre nya ledamöter; en från vardera moderaterna, kds och Ny Demokrati. Samtidigt entledigades ledamoten från miljöpartiet.

De nya ledamöterna får endast några veckor på sig för att sätta sig in i det material som utredningen arbetar med. Redan den 4 december skall utredningen fatta beslut i en rad frågor.

Därför frågar jag om justitieminister Gun Hellsvik är beredd att förlänga utredningens uppdrag så att även de nya ledamöterna hinner överväga beslutsunderlaget ordentligt.

1991/92:175 av *Elvy Söderström* (s) till kommunikationsministern om en framtida brist på sovvagnar:

Enligt uppgift kommer det efter 1994 att uppstå en skriande brist på sov-

vagnar på grund av att asbest inte längre får förekomma som isoleringsmaterial.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Hur skall trafikförsörjningen kunna upprätthållas?

1991/92:176 av *Lennart Nilsson* (s) till försvarsministern om den förkortade värnpliktsutbildningen:

Många ungdomar skickas i dagarna hem från en avbruten militärtjänstgöring. Många har avbrutit eller uppskjutit sina studier på grund av militärtjänstgöringen. Andra har tjänstledigt från sina arbeten. En del går ut i arbetslöshet och får svårigheter att klara bostadskostnaderna.

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att bl.a. klara de ekonomiska problem som den avbrutna militärtjänstgöringen medför?

1991/92:177 av *Bruno Poromaa* (s) till näringsministern om LKAB:

Den 1 oktober 1957 inlöste staten Trafikaktiebolaget Grängesberg – Oxelösunds aktier i LKAB. Denna inlösen föregicks av en av särskilda sakkunniga verkställd utredning som föreslog att staten begagnade sin avtalsenliga rätt att inlösa stamaktierna.

Ett av de främsta skälen för statens inlösen var det sociala. Utredningen ansåg att det krävdes stora statliga insatser för överförande av befolkningen i malmfälten till andra verksamhetsgrenar och andra delar av landet när denna naturresurs, som malmfyndigheterna är, började sina.

Regeringen föreslår nu att riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra en försäljning av statens aktier i bl.a. LKAB.

Mot bakgrund härav vill jag fråga näringsministern:

På vilket sätt har i dag de sociala skälen så förändrats att det motiverar en försäljning av LKAB?

1991/92:178 av *Birgit Henriksson* (m) till kommunikationsministern om tidpunkten för införande av AXE-telefonväxelsystem i Västmanland:

Västmanland har under en lång följd av år skakats av stora industrirationaliseringar. Från att ha varit helt beroende av tung industri har man under det senaste årtiondet satsat på ökad småindustri och turism. Västmanland är centralt beläget i Sverige, med närhet till huvudstad och med relativt goda transportleder, som dessutom är under utbyggnad.

Det finns dock ett allvarligt hinder och en stötesten för etableringarna. Endast i Västerås är AXE-systemet utbyggt. Det är av största betydelse för småföretagare m.fl. att kunna utnyttja det nya systemets fördelar.

När kan AXE-systemet vara infört i Västmanland?

1991/92:179 av *Birgit Henriksson* (m) till kommunikationsministern om Bergslagspendeln:

För någon vecka sedan invigdes Bergslagspendeln, delen Kolbäck – Ram-

näs, med tal, musik och flygande fanor. Detta innebär att tågen nu skulle kunna gå mellan Ludvika och Västerås.

Redan första vardagen började man med indragen första tur. Motorvagnshaveri. Hela veckan följde sedan med förseningar och trassel av alla de slag. Lokaltidningarna fylldes med arga insändare.

Samtidigt som man lagt ned hundratals miljoner på förstärkt banvall har man underlåtit att se till att man har en funktionsduglig vagnpark. Helheten slås sönder, tågen går inte som de skall, ilskan sprider sig.

Vad avser kommunikationsministern göra för att den nya Bergslagspendeln skall fungera?

1991/92:180 av *Lena Öhrsvik* (s) till socialministern om barns talerätt i sociala mål:

Frågan om barns talerätt i sociala mål har kontinuerligt utretts sedan 1977.

Riksdagen har under årens lopp avslagit mina motioner i ärendet med hänvisning till utredning eller beredning i regeringskansliet.

Senast hänvisades till en riksdagsbeställning om en starkare ställning för barn i vårdnads- och umgänges mål.

Min fråga är:

Kommer frågan om barns talerätt i sociala mål att ingå i denna beredning?

1991/92:181 av *Tage Pahlsson* (c) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om kreditgaranti för export till östeuropeiska stater:

Flera av våra exportindustrier har långt framskridna förhandlingar om affärer med östeuropeiska företag, främst i Sovjetunionen och dess delstater. Det gäller produkter och anläggningar som är speciellt lämpade för östeuropamarknaden, ofta med stora möjligheter till följdbeställningar.

Det föreligger dock vissa problem beträffande betalning och kreditgivning. Köparna i öst har svårigheter med att betala efter våra villkor, och de svenska exportindustrierna har inte ekonomiska möjligheter att lämna långa krediter.

Enligt uppgift får Exportkreditnämnden inte lämna kreditgarantier för leveranser till bl.a. Sovjetunionen. Ett intressant och sannolikt mycket givande handelsutbyte hindras på så sätt, till nackdel för såväl arbetsmarknaden här hemma som utvecklingen i Sovjet.

Jag vill med anledning härav fråga utrikeshandelsministern:

Överväger regeringen att ge Exportkreditnämnden generösare regler för kreditgarantigivningen när det gäller export till de östeuropeiska staterna, i första hand Sovjetunionen?

1991/92:182 av *Anna Corshammar-Bojerud* (c) till statsrådet Bo Lundgren om åtgärder för att motverka införseln av illegala varor:

Tullen kommer av naturliga skäl att i hög grad påverkas av ett svenskt medlemskap i EG. Påverkan blir olika i olika delar av landet beroende på i vilken utsträckning trafik förekommer med EG och med länder utanför EG.

Helsingborg kan påverkas mer än vad som genomsnittligt kommer att gälla för landet i övrigt.

Det har från olika håll, bl.a. från Helsingborgstullens sida, uttryckts farhågor för att omläggningen av tullrutinerna kommer att leda till att kontrollen av införsel av bl.a. narkotika och vapen allvarligt försvåras med risk för ökad illegal införsel.

Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att motverka införsel av illegala varor?

1991/92:183 av *Leif Bergdahl* (nyd) till statsrådet Alf Svensson om humanitär hjälp åt Tibets folk:

Tibets folk har sedan 1949 då kineserna ockuperade landet utsatts för svår förföljelse. Fortfarande förekommer tvångssteriliseringar och tvångsaborter bland tibetanerna med syfte att decimera den inhemska befolkningen. Kineser flyttar in och f.n. bor det fler kineser än tibetaner i landet. Cirka 100 000 tibetaner bor nu utanför Tibets gränser, de flesta i Indien. Tibetanerna har även utsatts för svår kulturell och religiös förföljelse och nästan 100 % av de många tibetanska klostren har förstörts. Den rika tibetanska kulturen har dock tack vare H.H. Dalai Lamas energiska insatser bevarats bland exiltibetanerna i Indien. Denna grupp av tibetaner är en förutsättning för att den tibetanska kulturen skall överleva. Nöden är dock stor bland exiltibetanerna. Tuberkulos och malaria utgör svåra hälsoproblem. Bara inom en av de tibetanska bosättningarna har hittills i år 54 personer avlidit i malaria, man har nämligen inte råd att skaffa fram antimalariamedel. Viss sjukvård bedrivs i Dharamsala av fransk, engelsk och australiensisk sjukvårdspersonal medan svenskarna lyser med sin frånvaro. Jag har med stor glädje noterat att statsrådet tar emot Dalai Lama vid dennes förestående besök i början av december.

Kan regeringen vid detta besök erbjuda Dalai Lama humanitär hjälp utöver det diplomatiska stöd som vår utrikesminister tidigare utlovat?

1991/92:184 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om hanteringen av EES-avtalet i riksdagen:

EG-domstolen har med hänvisning till de "allvarliga och mycket komplexa problem" som rör det juridiska området, kallat till förhör om EES-avtalet. EG-kommissionen anser att det inte går att parafera avtalet innan domstolen fått svar på sina frågor.

Min fråga är:

På vilket sätt kommer detta att påverka hanteringen av EES-avtalet i Sveriges riksdag?

1991/92:185 av *Bengt Hurtig* (v) till näringsministern om verksamheten vid Ovako Profiler i Luleå:

När detta skrivs väntas ett besked om nedläggning av företaget Ovako Profiler i Luleå. Ytterligare 600 anställda i Norrbottens län riskerar därmed

att förlora sina arbeten. Höstens nya start för Norrbotten har inneburit att 315 jobb vid ASSI Karlsborg försvinner, 54 jobb vid Esselte i Töre och 200 jobb vid Televerket försvinner också. Därutöver hotas 50 jobb vid företaget Borohus och 60 jobb vid Malmbanan. Nedläggningen av Ovako Profiler innebär att en viktig länk i landets stålproduktionssystem försvinner. Dessutom förlorar SSAB en viktig köpare av ämnen.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att förhindra att vidareförädlingen av stålämnen i Luleå försvinner?

1991/92:186 av *Hugo Bergdahl* (fp) till justitieministern om våldet i butiker och varuhus:

För drygt en vecka sedan upphörde handeln i svenska butiker under två minuter – en manifestation mot hot, våld och rån.

Faktum är att det grova våldet – överfall och rån – ökar. Statistik från SCB visar att 487 butiker och varuhus rånades de första nio månaderna i år – att jämföra med 195 rån 1981.

Många butiksanställda känner i dag rädsla och psykiskt tryck, både de som drabbats och deras kollegor.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga justitieministern:

Har regeringen för avsikt att vidta några konkreta åtgärder för att få bukt med det ökade grova våldet i butiker och varuhus?

1991/92:187 av *Sören Lekberg* (s) till civilministern om civilministerns besök hos påven:

I ett pressmeddelande från civildepartementet med nummer 146 och daterat den 19 november sägs att civilministern skall träffa påven i samband med en konferens i Rom. Meddelandet ger intryck av ett officiellt besök och jag vill därför ställa följande fråga till civilministern.

I vilken egenskap besöker civilministern Italien och påven?

1991/92:188 av *Berith Eriksson* (v) till utrikesministern om handläggningen av avräkningen om uppehållstillstånd:

Sveriges ambassader har bl.a. den viktiga uppgiften att handlägga ansökningar om uppehållstillstånd i Sverige. Det är vanligt att familjen till en flykting som beviljats asyl i Sverige ansöker hos svenska ambassaden i sitt hemland om familjeåterförening i Sverige.

Tyvärr förekommer det vid vissa ambassader problem och missförhållanden vid handläggningen av dessa ärenden. Ambassaden i Teheran har sålunda en väntetid på ca två år för att få en tid för intervju i samband med ansökningen. Ambassaden har endast en person som på heltid arbetar med att göra anknytningsutredningar.

Ambassaden i Belgrad anlitar lokalanställd serbisk personal för att intervjua bl.a. kosovoalbani, vilka ju anser sig förföljda av Serbien, och på våra ambassader i både Teheran och Damaskus finns många exempel på att man inte använt sig av tolkar som behärskar det språk som den sökande talar.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Är man i regeringen och på utrikesdepartementet medvetna om dessa förhållanden och är regeringen beredd att vidta åtgärder för att få en ändring till stånd?

den 22 november

1991/92:189 av *Birger Andersson* (c) till statsrådet Bo Lundgren om skattereformen och idrottsrörelsen:

Skattereformen förändrade villkoren för idrottsrörelsen. Nu gällande regler upplevs som försämringar i form av bl.a. ökad byråkrati och ökade kostnader.

Jag vill fråga statsrådet:

Vilka förbättringar för idrottsrörelsen avser statsrådet att föreslå?

1991/92:190 av *Birger Andersson* (c) till statsrådet Bo Lundgren om beskattning vid inkomst av hobbyverksamhet:

I och med skattereformen infördes nya inkomstregler för hobbyverksamhet. Reglerna har gett upphov till irritationer.

Jag vill fråga statsrådet:

Avser statsrådet att göra några ändringar i nu gällande regler vad avser beskattning av inkomster av hobbyverksamhet och i så fall vilka ändringar?

1991/92:191 av *Berith Eriksson* (v) till bostadsministern om flyktingmottagandet:

Från vissa av SIVs förläggningar kommer det ofta rapporter om att man tolkar regler och rekommendationer, som tillkommit för att rationalisera flyktingmottagandet, väldigt oflexibelt och inhumant. Några exempel från förläggningen i Bollnäs.

En syriansk kvinna med tre barn som fått uppehållstillstånd och skulle kommunplaceras, ville flytta till Nässjö kommun därför att det där finns andra syrianer. Nässjö kommun var villig att ta emot henne. Enligt kvinnan hotades hon med att det skulle bli polistransport om hon inte godtog Söderhamn som placeringskommun vilket förlägningschefen hade ordnat.

Ett äldre par som ville besöka sin son bosatt i Mellansverige fick beskedet att de måste finnas på förläggningen varje dag för att visa upp sig. Det gamla paret är mycket deprimerat på grund av denna behandling.

Två bröder från Libanon finns nu på olika förläggningar, en i Bollnäs och en i Mariestad. Den som finns i Bollnäs är i mycket dålig psykisk kondition och bröderna vill bli återförenade på samma förläggning, vilket nekats dem av förlägningschefen i Bollnäs.

Mot bakgrund av de uttalanden som ministern har gjort om att större möjligheter bör finnas för flyktingarna att själva ordna sitt boende och mot bakgrund av Europakonventionen art. 4 om mänskliga rättigheter vill jag fråga

ministern om hon är beredd att vidta åtgärder med anledning av de förhållanden som jag påtalat.

1991/92:192 av *Sören Lekberg* (s) till statsrådet Bo Lundgren om krisen inom byggnadsverksamheten i Stockholms län:

Vid ett informationsmöte nyligen med riksdagsledamöterna i Stockholms län och stad redovisade representanter för fack och arbetsgivare samt länsmyndigheterna att situationen dramatiskt har försämrats på byggmarknaden i Stockholmsområdet. Sju gånger fler byggnadsarbetare är i dag arbetslösa än för ett knappt år sedan. Men läget är ännu dystrare eftersom det bakom varje byggnadsarbetare finns tre eller fyra inom andra yrken. Enligt Byggmästarföreningen får Stockholms byggmarknad snabbt Norrlandsproblem och regeringens tilläggsproposition har förvärrat situationen.

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsrådet Bo Lundgren:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att lindra krisen inom byggnadsverksamheten i Stockholms län?

1991/92:193 av *Jan Backman* (m) till statsrådet Beatrice Ask om produktivitetsdelegationens betänkande:

I produktivitetsdelegationens betänkande "Drivkrafter för produktivitet och välbefinnande" hittar man följande påpekande i kapitlet Utbildningens Kvalitet:

"...Sverige vid en internationell jämförelse numera har ett mycket lågt antal elever i varje klass. Det finns emellertid inga pedagogiska forskningsresultat som ger stöd för ett direkt samband mellan klasstorlek och elevprestationer;...Däremot finns ett tydligt samband mellan mängden hemarbete å ena sidan och elevernas prestationer å den andra."

Vilka slutsatser drar statsrådet av produktivitetsdelegationens betänkande?

1991/92:194 av *Jan Backman* (m) till arbetsmarknadsministern om inträde i arbetslöshetskassa:

Enligt uppgift i dagspressen kan de som utan att vara medlemmar i fackföreningar och önskar inträde i en arbetslöshetskassa mötas av stora svårigheter som tolkas som ovilja från de fackliga företrädarna att ge den service som de sökande har rätt att kräva.

Vad avser arbetsmarknadsministern göra för att underlätta för alla arbetstagare att vara med i en arbetslöshetskassa?

1991/92:195 av *Karl Gustaf Sjödin* (nyd) till justitieministern om nedläggning av kriminalvårdsanstalten i Karlskrona:

I regeringsbeslut 91-732 från den 25 april 1991 beslutade den dåvarande regeringen att lägga ned nämnda lokalanstalt. Ärendet hade i vederbörlig ordning behandlats i JuU. Utskottet avstyrkte bifall till motionerna Ju 505, Ju 506 samt Ju 507. Mot detta reserverade sig en del utskottsledamöter.

Jag ämnar inte gå in på olika teknikaliteter på det som anförts tidigare eller på regionalpolitiska aspekter. Vad jag däremot vill ta upp, det är innehållet i det narkotikaprogram som erbjuds på Karlskronaanstalten. Detta mot bakgrund till det klientel som vistas där och som bl.a. kommer från Malmö – Lund – Helsingborgsområdet, vars problem och karaktär justitieministern säkert känner till bättre än jag.

Enligt de uppgifter jag erhållit så kan man på anstalten i Karlskrona erbjuda ett konsekvent bekämpande av narkotika och narkomani.

Enligt mitt sätt att se på det komplexa problem som narkotikan utgör så måste man se till helhetsbilden av bekämpningen av detta, bildligt talat, för-lamande problem.

I regeringsförklaringen sägs att man skall öka resurserna till bekämpning av narkotikabrotten. I dessa intentioner som angavs i regeringsförklaringen så bör man ge sådana anstalter som kan erbjuda narkomanerna, under sin anstaltstid, ett program som bygger upp och förstärker deras motivation att sluta med sitt missbruk, en chans att finnas kvar.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag höra justitieministerns uppfattning angående Karlskronaanstalten och om hon är villig att medverka till att riva upp ovannämnda beslut.

1991/92:196 av *Göran Persson* (s) till jordbruksministern om prisregleringsavgiften på handelsgödsel m.m.:

En alltför omfattande kemikalieanvändning inom jordbruket har varit ett stort miljöproblem. Rester av växtnäringsämnen och bekämpningsmedel har runnit ut i havsområden, vattendrag och grundvatten.

Från 1985 fram till i dag har användningen av bekämpningsmedel halverats och ytterligare en halvering skall ske till strax efter mitten av 1990-talet. Detta blir möjligt genom den minskade intensiteten i jordbruket, som är ett av målen för den nya livsmedelspolitiken.

Regeringen föreslår i propositionen om tilläggsbudget I att prisregleringsavgiften på handelsgödsel och bekämpningsmedel skall reduceras.

Jag vill ställa följande fråga till jordbruksministern:

På vilket sätt medverkar reduktionen av prisregleringsavgiften på handelsgödsel och bekämpningsmedel till att nå målet om en halvering av kemikalieanvändningen inom jordbruket?

1991/92:197 av *Ulla Pettersson* (s) till statsrådet Bo Lundgren om kasinoverksamheten:

Skatteminister Bo Lundgren kommer enligt uppgift att låta utreda möjligheterna till kasinoverksamhet i Malmö. Förslag har tidigare framförts om kasino på turistorter i glesbygd, bl.a. Gotland.

Av vilken anledning anser Bo Lundgren att ett eventuellt kasino skall placeras i en storstad?

1991/92:198 av *Göran Persson* (s) till miljöministern om kilometerskatten:

Miljösituationen är allvarlig, vilket bl.a. redovisas i naturvårdsverkets senaste rapport om förurningen. De miljöpolitiska styrmedlen har successivt skärpts för att miljömålen skall kunna nås. 1988 års trafikpolitiska beslut innebär exempelvis att miljökostnaderna skall ingå i trafikens rörliga avgifter. Som ett resultat av detta höjdes den s.k. kilometerskatten för lastbilar mycket kraftigt.

Jag vill fråga miljöminister Olof Johansson på vilket sätt ett slopande av kilometerskatten medverkar till att nå målet om att minska kväveoxidutsläppen med 30 %.

1991/92:199 av *Lars Moquist* (nyd) till utrikesministern om erkännande av Slovenien:

Den jugoslaviska delrepubliken Slovenien har efter genomförd folkomröstning utropat sig som självständig stat den 25 juni 1991.

Efter de två veckor långa striderna i Slovenien kring månadsskiftet juni-juli har den slovenska regeringen full kontroll över sitt eget territorium både politiskt, ekonomiskt och militärt. De federala styrkorna har lämnat landet. De etniska minoriteterna, som lär uppgå till mindre än 10 % av befolkningen, garanteras samma rättigheter som slovenerna själva. Ingen pressensur finns. Flerpartisystem råder. Sist men inte minst – Slovenien vill själv att frågan om dess självständighet inte skall kopplas samman med övriga delrepublikers självständighetsförklaringar.

De baltiska staterna har erkänt Slovenien. Men Sverige tvekar. Inget tyder på att ett erkännande skulle försvåra en lösning av den jugoslaviska konflikten. Tvärtom borde det vara en fördel att den slovenska problematiken inte belastar de fortsatta fredsinitiativen i Jugoslavien.

Min fråga till utrikesministern:

Är det inte dags – nu – för ett svenskt erkännande av Slovenien?

1991/92:200 av *Göran Persson* (s) till miljöministern om kilometerskatten och eventuellt medlemskap i EG:

I regeringens proposition om den ekonomiska politiken anförs att det vid ett medlemskap i EG finns formellt bindande krav för ett slopande av kilometerskatten.

Med anledning härav vill jag fråga miljöminister Olof Johansson:

På vilket sätt finns det formellt bindande krav för att slopa kilometerskatten?

8 § Kammaren åtskildes kl. 11.38.

Prot. 1991/92:30
22 november 1991

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 30 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 22 november

1 § Svar på interpellation 1991/92:15 om avskaffandet av bostadsdepartementet	1
Statsminister Carl Bildt (m)	
Oskar Lindkvist (s)	
Eva Johansson (s)	
2 § Svar på interpellation 1991/92:34 om omvandling av universitet och högskolor till fristående stiftelser.	12
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Bengt Silfverstrand (s)	
Kristina Svensson (s)	
Margitta Edgren (fp)	
Johan Brohult (nyd)	
3 § Svar på interpellation 1991/92:21 om vuxenutbildningen	24
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Ingvar Johnsson (s)	
Ulf Melin (m)	
Berit Oscarsson (s)	
Talmannen (om debattreglerna)	
Kristina Svensson (s)	
Talmannen (tillrättaläggande)	
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	38
5 § Bordläggning	39
6 § Anmälan om interpellationer	
1991/92:49 av Lennart Fridén (m) om postverket.	40
1991/92:50 av Pierre Schori (s) om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism	41
1991/92:51 av Sture Ericson (s) om avbrytande av viss befälsutbildning inom försvaret	41
1991/92:52 av Gudrun Schyman (v) om benämningen på utrikes- och säkerhetspolitiken	42
1991/92:53 av Gudrun Schyman (v) om information m.m. med anledning av ansökningen om medlemskap i EG	43
7 § Anmälan om frågor	
1991/92:169 av Jan Bergqvist (s) om regeringen och de nya debattformerna i riksdagen.	45
1991/92:170 av Berndt Ekholm (s) om miljövänliga drivmedel	45
1991/92:171 av Elvy Söderström (s) om arbetslösheten i Väster-norrland	45
1991/92:172 av Sten-Ove Sundström (s) om valsverksproduktionen i Luleå	45
1991/92:173 av Göran Magnusson (s) om domstolsväsendets organisation.	46

1991/92:174 av Göran Magnusson (s) om domstolsutredningen	46
1991/92:175 av Elvy Söderström (s) om en framtida brist på sovvagnar	46
1991/92:176 av Lennart Nilsson (s) om den förkortade värn- pliktsutbildningen	47
1991/92:177 av Bruno Poromaa (s) om LKAB.	47
1991/92:178 av Birgit Henriksson (m) om tidpunkten för inför- ande av AXE-telefonväxelsystem i Västmanland	47
1991/92:179 av Birgit Henriksson (m) om Bergslagspendeln .	47
1991/92:180 av Lena Öhrsvik (s) om barns talerätt i sociala mål	48
1991/92:181 av Tage Pahlsson (c) om kreditgaranti för export till östeuropeiska stater	48
1991/92:182 av Anna Corshammar-Bojerud (c) om åtgärder för att motverka införseln av illegala varor.	48
1991/92:183 av Leif Bergdahl (nyd) om humanitär hjälp åt Tibets folk.	49
1991/92:184 av Gudrun Schyman (v) om hanteringen av EES- avtalet i riksdagen.	49
1991/92:185 av Bengt Hurtig (v) om verksamheten vid Ovako Profiler i Luleå	49
1991/92:186 av Hugo Bergdahl (fp) om våldet i butiker och va- ruhus	50
1991/92:187 av Sören Lekberg (s) om civilministerns besök hos påven	50
1991/92:188 av Berith Eriksson (v) om handläggningen av av- räkningen om uppehållstillstånd	50
1991/92:189 av Birger Andersson (c) om skattereformen och idrottsrörelsen	51
1991/92:190 av Birger Andersson (c) om beskattning vid in- komst av hobbyverksamhet.	51
1991/92:191 av Berith Eriksson (v) om flyktmottagandet .	51
1991/92:192 av Sören Lekberg (s) om krisen inom byggnads- verksamheten i Stockholms län.	52
1991/92:193 av Jan Backman (m) om produktivitetsdelegatio- nens betänkande	52
1991/92:194 av Jan Backman (m) om inträde i arbetslöshets- kassa	52
1991/92:195 av Karl Gustaf Sjödin (nyd) om nedläggning av kriminalvårdsanstalten i Karlskrona	52
1991/92:196 av Göran Persson (s) om prisregleringsavgiften på handelsgödsel m.m.	53
1991/92:197 av Ulla Pettersson (s) om kasinoverksamheten. .	53
1991/92:198 av Göran Persson (s) om kilometerskatten	54
1991/92:199 av Lars Moquist (nyd) om erkännande av Sloven- nien.	54
1991/92:200 av Göran Persson (s) om kilometerskatten och eventuellt medlemskap i EG.	54

